

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи**

На правах рукопису

РЯБОВА ДАРИНА ВІКТОРІВНА

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО
СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПАТРОНАТНОЇ СІМ'Ї**

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

Бичук Ірина Олександрівна,

кандидат філософських наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № ____

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С.Ю.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Рябова Д.В. Підготовка майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї. – Рукопис.

Робота на здобуття освітньо-професійного ступеня «Магістр» за спеціальністю 231 Соціальна робота. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2025.

Патронат над дітьми є важливою формою організації сімейного виховання, що набуває все більшого значення в сучасному українському суспільстві. Однак, попри велику важливість та актуальність цієї форми виховання в Україні, існує низка труднощів, які ускладнюють її широке застосування та ефективне функціонування. Це зумовлено різноманітними соціальними, економічними та психологічними факторами, які впливають на благополуччя дітей, їхнє здоров'я, а також на реалізацію їхніх прав на належний догляд та виховання в умовах сім'ї. Однією з головних проблем є брак кваліфікованих фахівців, здатних працювати патронатними вихователями та пройти необхідне спеціалізоване навчання. Робота патронатного вихователя є емоційно складною та виснажливою, вимагаючи високого рівня відповідальності та підготовки. Вихователі повинні бути готові до роботи з дітьми, які пережили психологічні травми або мають особливі потреби, що робить цю професію ще більш складною та вимогливою. Патронат над дитиною є важливим механізмом захисту її прав та інтересів. Завдяки йому дитина може перебувати в сімейному середовищі, отримуючи необхідний догляд, виховання та реабілітацію, а також отримати допомогу для своєї біологічної сім'ї в подоланні складних життєвих обставин. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли традиційні форми опіки можуть бути недоступними або неефективними.

В роботі проаналізовано патронат над дитиною. Здійснено аналіз підготовленості майбутніх фахівців з соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї та розроблено силабус освітнього компонента «Соціальний супровід патронатної сім'ї».

Ключові слова: соціальний супровід, патронатна сім'я, патронат над дитиною, соціальні послуги.

ANNOTATION

Ryabova D.V. Training future social work specialists for social support of foster families. - Manuscript.

Work on obtaining the educational and professional degree «Master» in the specialty Social work. – Lesya Ukrainka Volyn National University. – Lutsk, 2025.

Foster care is an important form of family education, which is gaining increasing importance in modern Ukrainian society. However, despite the great importance and relevance of this form of education in Ukraine, there are a number of difficulties that complicate its widespread application and effective functioning. This is due to various social, economic and psychological factors that affect the well-being of children, their health, as well as the realization of their rights to proper care and upbringing in a family environment. One of the main problems is the lack of qualified specialists who are able to work as foster carers and undergo the necessary specialized training. The work of a foster carer is emotionally complex and exhausting, requiring a high level of responsibility and training. Carers must be prepared to work with children who have experienced psychological trauma or have special needs, which makes this profession even more complex and demanding. Foster care is an important mechanism for protecting their rights and interests. Thanks

to it, the child can be in a family environment, receiving the necessary care, upbringing and rehabilitation, as well as receive assistance for his biological family in overcoming difficult life circumstances. This is especially important in conditions of martial law, when traditional forms of care may be unavailable or ineffective.

The work analyzes the patronage of a child. An analysis of the preparedness of future social work specialists for social support of a foster family was carried out and a program of the educational component «Social support of a foster family» was developed.

Keywords: social support, foster family, patronage of a child, social services.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПАТРОНАТНОЮ СІМ'ЄЮ	6
1.1. Патронатна сім'я, як альтернативна форма сімейного виховання	6
1.2. Соціальний супровід патронату над дитиною як соціальна послуга	16
1.3. Нормативно-правове забезпечення патронату над дитиною ..	26
РОЗДІЛ ІІ. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПАТРОНАТНОЇ СІМ'Ї	31
2.1. Аналіз підготовленості майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї	31
2.2. Зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї	44
2.3. Розробка вибіркового освітнього компоненту «Соціальний супровід патронатної сім'ї»	52
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Патронат над дітьми є важливою формою організації сімейного виховання, що набуває все більшого значення в сучасному українському суспільстві. Однак, попри велику важливість та актуальність цієї форми виховання в Україні, існує низка труднощів, які ускладнюють її широке застосування та ефективне функціонування. Це зумовлено різноманітними соціальними, економічними та психологічними факторами, які впливають на благополуччя дітей, їхнє здоров'я, а також на реалізацію їхніх прав на належний догляд та виховання в умовах сім'ї.

Однією з головних проблем є брак кваліфікованих фахівців, здатних працювати патронатними вихователями та пройти необхідне спеціалізоване навчання. Робота патронатного вихователя є емоційно складною та виснажливою, вимагаючи високого рівня відповідальності та підготовки. Вихователі повинні бути готові до роботи з дітьми, які пережили психологічні травми або мають особливі потреби, що робить цю професію ще більш складною та вимогливою.

Патронат над дитиною є важливим механізмом захисту її прав та інтересів. Завдяки йому дитина може перебувати в сімейному середовищі, отримуючи необхідний догляд, виховання та реабілітацію, а також отримати допомогу для своєї біологічної сім'ї в подоланні складних життєвих обставин. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли традиційні форми опіки можуть бути недоступними або неефективними.

Впровадження патронату в Україні стикається з низкою проблем, які потребують детального вивчення. Це завдання є надзвичайно актуальним з науково-практичної точки зору, оскільки своєчасне виявлення цих проблем і розробка рекомендацій щодо їх подолання можуть значно підвищити ефективність роботи центрів соціальних служб та сприяти кращій реалізації державної політики в галузі соціального захисту. В умовах воєнного стану ця проблема стає ще більш важливою, оскільки кількість дітей, які потребують патронатного виховання, збільшується через наслідки воєнних дій.

Дослідженням питання сімейного патронату над дітьми та його особливостей займалися такі численні українські науковці: Фуштей Л., Мироненко В., Борисова В., Кмецінська У., Заблоцький А., Зіолковська Л., Лешанич Л., Черновалюк Ю., Падун Є., Тімуш І., Петрочко Ж., Сидорчук М., Аблятіпова Н., Булеца С., Ватрас В., Євко В., Логвінова М., Ромовська З., Машкіна Л., Романюк У., Токарчук Л. та інші.

Процесом підготовки прийомних сімей, розробленням програм підготовки займалися вчені Андрейчак А., Бондаренко Н., Войцах Т., Гулевська-Черниш А., Гришко А., Журавель Т., Зверєва І., Калініна А., Калібаба О., Комар Т., Пінчук І., Лактіонова Г., Шеламкова А., Шершень О., Яременко О.; аналізу процесу підготовки кандидатів у патронатні вихователі присвячені дослідження Ігнатенко К., Петрочко Ж.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити силабус вибіркового освітнього компоненту підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї.

Відповідно до мети були визначені такі завдання дослідження:

- проаналізувати патронатну сім'ю як об'єкт соціальної роботи;
- проаналізувати соціальний супровід патронату над дитиною як соціальну послугу;
- проаналізувати зміст підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї;
- розробити силабус вибіркового освітнього компоненту підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців із соціальної роботи.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення психолого-педагогічної літератури); емпіричні методи (вивчення навчальної

документації, анкетування, бесіди); математична обробка результатів дослідження.

Елементи наукової новизни одержаних результатів:

- набуло подальшого розвитку уявлення про сучасні особливості роботи фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї;
- на теоретичному рівні з'ясовано та вдосконалено зміст підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу сімей патронатної сім'ї;
- розроблено програму вибіркового освітнього компоненту «Соціальний супровід патронатної сім'ї».

Практичне значення одержаних результатів. Результати теоретичного та емпіричного дослідження можуть бути використані здобувачами освіти спеціальності 231 «Соціальна робота» при підготовці до практичних занять з профільних ОК; в практичній діяльності педагогів, викладачів ЗВО для викладання варіативного курсу «Соціальний супровід патронатної сім'ї».

Апробація результатів та публікації. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на XVI Всеукраїнській науково-практичній конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення».

Кордиш Д. Патронатна сім'я як об'єкт соціальної роботи. *Педагогіка* [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (14 травня 2025 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін.. Луцьк, 2025. 188 с. С. 56-58.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ПАТРОНАТНОЮ СІМ'ЄЮ

1.1. Патронатна сім'я, як альтернативна форма сімейного виховання

Актуальність патронату над дітьми зростає в умовах сучасних викликів, таких як соціальні кризи, економічна нестабільність та військові конфлікти. Ця форма опіки не лише надає тимчасовий захист дитині, але й сприяє відновленню родинних зв'язків та реабілітації після пережитих травм. Завдяки патронату діти мають можливість зберегти відчуття родини та отримати необхідну підтримку для успішного розвитку й інтеграції в суспільство.

Офіційне визначення послуги патронату над дітьми закріплене в главі 20 «Патронат над дітьми» Сімейного кодексу України, а саме в ст. 252 зазначається, що «патронат над дитиною – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин» [42]. Також прописано, що «сім'я патронатного вихователя – це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі» [42]. Постанова Міністрів України «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» також звертається до Сімейного кодексу України, а саме до ст. 252 щодо визначення патронату над дитиною [6].

Каленцова Д. та Чернишова В. відмічають, що «патронат є інноваційною формою тимчасового влаштування дитини, яка потребує захисту, до сім'ї професійного вихователя – патронатного вихователя» [9, с. 33]. Дана форма започаткована в Україні відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми» [37] й отримала нормативне оформлення в постанові Кабінету Міністрів України № 893 від 20 серпня 2021 року «Деякі

питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною». Відповідно до чинного законодавства, патронат над дитиною – це тимчасова форма догляду й виховання дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною або її родиною складних життєвих обставин, із подальшим поверненням дитини в біологічну родину або влаштуванням у більш сталу форму (опіка, усиновлення тощо) [6].

Фінагеева І. звертає увагу на те, що «українським законодавством передбачено доволі широке коло видів та форм опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування – прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення; не виключена можливість направлення дитини до державного інтернатного закладу. Тоді, як до дітей, які опинилися в тяжких життєвих обставинах, законом рекомендовано застосування такої форми опіки, як патронат» [51, с. 219].

На думку Фуштей Л. поняття «патронат» вживається в таких основних значеннях:

1) «як основа утворення родинних взаємин у ситуації, коли знаходиться певна частина дітей, які втратили батьків (діти-сироти) чи через різні причини позбавлені батьківського піклування, а також наявна відповідна категорія дорослих осіб, які не мають/чи мають своїх дітей та виявляють своє бажання взяти одного чи декількох таких дітей на патронатне виховання; у цих випадках держава офіційно юридично закріплює таке оформлення родинних взаємин через термін «патронат» [52, с. 19-20];

2) «як діяльність родичів, близьких або нерідних осіб, спрямована на турботу й підтримку дітей у задоволенні їхніх основних життєвих потреб, захист їхніх інтересів у процесі особистісного становлення» [52, с. 19-20];

3) «як діяльність окремих груп осіб, що представляють різні інституційні форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (притулки, інтернатні, патронатні та інші утворення)» [52, с. 19-20].

Фінагеева І. зазначає, що «під патронатом слід розуміти спеціальну форму опіки над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, і у

зв'язку з чим потребує державного захисту, який здійснюється шляхом її влаштування в сім'ю патронатного вихователя за умови розмежування прав і обов'язків по захисту прав та інтересів дитини між уповноваженою службою по патронатному вихованню та патронатним вихователем» [51, с. 221].

Процьків Н. та Гетьманцева Н. у спільній науковій роботі зазначають, що «сімейний патронат – це професійна послуга, яка пропонує наступне: тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на час подолання складних умов життя дитиною чи її батьками (насильство, бездоглядність, загроза, життю та здоров'ю, житлові проблеми, хвороби батьків або їх ув'язнення тощо)» [37, с. 116].

Петрочко Ж. називає «сімейний патронат інновацією забезпечення права дитини на сім'ю, новою комплексною послугою вразливим сім'ям з дітьми, який передбачає: тимчасовий догляд і виховання дитини, яка опинилася у складних життєвих обставинах, у сім'ї патронатних вихователів і водночас надання фахівцями соціальної сфери інтенсивних підтримуючих послуг біологічній сім'ї дитини для відновлення її здорового функціонування. Влаштування дитини в сім'ю патронатних вихователів надає їй можливість уникнути досвіду інституційної опіки (тимчасового влаштування в притулок для дітей/центр соціально-психологічної реабілітації дітей, лікарню), частково відновити особистісний потенціал, компенсувати деприваційні порушення через отримання досвіду позитивних міжособистісних стосунків, ознайомлення й прийняття нових моделей поведінки, сім'ї» [23, с. 88-89].

Згідно з ч. 3 ст. 252 Сімейного кодексу України «патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї» [42].

Тимчасове влаштування дитини, що опинилася в складних життєвих обставинах, здійснюється безпосередньо в родину патронатного вихователя. Патронатні вихователі відіграють ключову роль у системі патронатного виховання, і їхня діяльність вимагає не тільки професійних навичок, а й високих моральних якостей та готовності до самовідданої праці. Вони

проходять спеціалізоване навчання, що забезпечує більш високу якість цієї форми виховання порівняно з традиційними варіантами тимчасового догляду. Патронатні вихователі повинні мати необхідні професійні навички для роботи з дітьми, які перебувають у кризових ситуаціях, забезпечуючи їм належний психологічний супровід. Їхня праця оплачується за рахунок місцевих бюджетів, а також передбачена соціальна допомога на утримання дитини.

Згідно з Сімейним кодексом України, коло осіб, які не можуть бути патронатними вихователями, визначається з урахуванням ст. 212, яка регулює категорії осіб, що не мають права бути усиновлювачами. Зокрема, це такі особи:

- 1) «обмежені у дієздатності;
- 2) визнані недієздатними;
- 3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- 5) мають психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин, наявність яких встановлено на підставах, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами України, у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України;
- 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу)» [42].;
- 8) «мають захворювання, розлади або стани, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, які встановлені за результатами медичного огляду, проведеного упорядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України;
- 9) є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;

10) були засуджені за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також за злочини, передбачені ст. 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень» [42].;

11) «за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;

12) є особами без громадянства;

13) перебувають у шлюбі з особою, яка відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 цієї статті не може бути усиновлювачем;

14) вчинили домашнє насильство, насильство за ознакою статі та до них було застосовано адміністративне стягнення за його вчинення;

15) є громадянами держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції;

16) перебувають у шлюбі з громадянином держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції» [42].

Патронатні вихователі не лише здійснюють догляд за дитиною, але й активно співпрацюють з її біологічною сім'єю, надаючи їй допомогу в подоланні кризових ситуацій. Патронат триває до тих пір, поки біологічна родина не відновить свою здатність виконувати батьківські функції або не буде прийнято рішення щодо іншої форми влаштування дитини.

Петрочко Ж. визначає ключові завдання патронатних вихователів:

1. «Формування відчуття безпеки дитини.

2. Забезпечення переживання дитиною якомога більше позитивних емоцій від теплих, дружніх, довірливих стосунків з патронатними вихователями.

3. Розвиток базової довіри до інших людей.

4. Допомога дитині в регуляції власних емоцій, бажань, поведінки.

5. Розвиток самоусвідомлення, формування здорової ідентичності та самооцінки» [23, с. 88].

Патронатні вихователі «мають розуміти закономірності розвитку дитини й наслідки порушення прив'язаності, важливість допомоги дитині з боку спеціалістів, а також стратегію й тактику взаємодії з її біологічними батьками. У цьому зв'язку в основі патронату над дітьми лежить ідея професіоналізації. Так, патронатний виховатець виконує щодо дитини виховну й професійну функції. Як батько-виховатець він проявляє до дитини ніжність, чуйність, як професіонал — використовує спеціальні вміння роботи з дитиною в СЖО. Порівнюючи обидві функції, зауважимо, що під час короткотермінового розміщення дитини патронатні вихователі здебільшого виконують професійну функцію» [23, с. 88].

До обов'язків патронатного вихователя належать:

- 1) «забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо;
- 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;
- 3) співпрацювати з батьками, іншими законними представниками дитини задля подолання складних життєвих обставин у межах та у спосіб, визначені органом опіки та піклування;

- 4) забезпечити надання чи доступ до послуг, визначених договором про патронат над дитиною;

- 5) сприяти контактам дитини з батьками, іншими законними представниками, родичами, крім випадків, коли батьки позбавлені батьківських прав або в судовому порядку обмежені у праві спілкування з дитиною» [42].

До чинників, що «дають змогу патронатним вихователям активно сприяти відновленню дитини, належать: батьківська компетентність; позитивний досвід власного дитинства; здоровий спосіб життя; доступ до ресурсів громади; широка мережа соціальних контактів сім'ї; здатність виявляти ознаки кризи/стресу; вміння створити для дитини розвивальне й виховне середовище, мобілізувати її внутрішні потенції, резерви, здібності (такі

вимоги висувають перед патронатними вихователями на етапі їхнього відбору)» [23, с. 87].

Варто також зазначити, що під час перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на отримання аліментів, пенсійних виплат та інших соціальних допомог, а також на компенсацію збитків у випадку втрати годувальника, які вона мала до влаштування в патронатну родину. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті зв'язки з батьками та іншими родичами, а також користуватися іншими правами, передбаченими законодавством.

Згідно Сімейного Кодексу, а саме Статті 254 «дитина, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя має такі права:

1. Для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

2. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків, інших законних представників. У разі якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода їхніх батьків.

3. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється без згоди батьків, інших законних представників у разі відібрання у них дитини, відсутності відомостей про місце їх перебування, а також за наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини.

4. На період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя.

5. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами.

6. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має інші права, визначені законодавством» [42].

Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя визначається органом опіки та піклування і не може перевищувати трьох місяців. Проте, за наявності обґрунтованих причин, що підтверджують необхідність продовження перебування дитини в цій родині, орган опіки та піклування може ухвалити рішення про продовження терміну. Однак загальна тривалість перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати шести місяців.

Варто зазначити, що в сім'ю патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані лише діти, які є рідними братами та сестрами, або ті, що виховувалися разом в одній родині.

Ключовим у контексті теми, що «розглядається, є розуміння того, що патронат передбачає наявність договору про патронат над дитиною. Так, за договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, в сім'ю патронатного вихователя» [38, с.108].

Договір про патронат над дитиною укладається в письмовій формі і припиняється у разі прийняття органом опіки та піклування рішення про повернення дитини до її батьків, інших законних представників, її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю громадян (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, а також у разі досягнення дитиною повноліття, смерті дитини чи патронатного вихователя [42].

Договір про патронат може бути розірваний за згодою сторін або за рішенням органу опіки та піклування чи суду у випадку невиконання патронатним вихователем своїх обов'язків. Важливим моментом є те, що для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя необхідна згода самої дитини, якщо вона досягла віку та рівня розвитку, щоб висловити свою думку. Це узгоджується з положеннями Сімейного кодексу України, зокрема ч. 1 ст. 171, яка гарантує дитині право бути вислуханою щодо питань, що безпосередньо стосуються її особисто та її сім'ї [42].

Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків або інших законних представників. Якщо ж батьки дитини є неповнолітніми, окрім їхньої згоди на влаштування дитини в патронатну родину, потрібна також згода їхніх власних батьків. У випадку, коли батьки або законні представники не дають згоди, або якщо їх місце перебування невідоме, влаштування дитини може бути здійснене без їхньої згоди, а також у разі, коли існує пряма загроза життю чи здоров'ю дитини.

Самілик Л.О., Кондратюк В.В. виділяють основні переваги патронату для дитини:

- 1) «захист прав та інтересів дитини;
- 2) відновлення фізичного та психологічного стану дитини, що пережила значні травматичні події;
- 3) можливість жити в сім'ї та отримувати необхідну емоційну підтримку;
- 4) забезпечення соціалізації та розвитку в звичних для дитини умовах;
- 5) збереження родинних зв'язків та підготовка до повернення в біологічну сім'ю;
- 6) за потреби, підготовка до альтернативного місця розміщення дитини на основі її інтересів;
- 7) індивідуальний підхід до потреб дитини та врахування її думки під час прийняття рішень про її подальшу долю.

Ці переваги особливо важливі в умовах, коли дитина через життєві обставини залишається без належної опіки, адже вони дають змогу зберегти її зв'язок з сімейним середовищем і мінімізувати негативний вплив небезпечних ситуацій» [40, с. 143].

Резнік Г. виокремлює особливості патронату, як форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме:

- «патронат є особливою оплачуваною, строковою (від 3-х до 6-ти місяців) послугою з виховання дітей на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин, що виражена у формі письмового договору;

- патронат, насамперед, передбачає догляд, виховання та реабілітацію дитини;
- для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини її батьків, інших законних представників та згода всіх членів сім'ї патронатного вихователя;
- при влаштуванні дитини в сім'ю патронатного вихователя її батьки не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини;
- на період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя;
- одночасно до сім'ї патронатного вихователя можуть бути влаштовані лише діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї» [38, с. 108-109].

Самілик Л.О, Кондратюк В. наголошують, що «запровадження та поширення патронату над дітьми є важливим кроком для забезпечення реформи деінституціалізації та створення більш ефективної системи захисту дітей в Україні. Така форма виховання демонструє значний потенціал у забезпеченні комфортного та безпечного середовища для дітей, яким необхідна допомога» [40, с. 145].

Патронат над дітьми є важливою формою сімейного виховання, яка активно застосовується для захисту прав дітей, що опинилися в складних життєвих обставинах. Ця форма опіки дозволяє забезпечити тимчасовий догляд і реабілітацію дитини в родині патронатного вихователя, а також сприяє відновленню родинних зв'язків та інтеграції в суспільство. Патронат є ключовим елементом в системі захисту дітей і передбачає професійну підготовку вихователів, що забезпечує високий рівень підтримки дітям у кризових ситуаціях. Важливою перевагою патронату є можливість збереження дитиною відчуття родини, а також збереження її прав на соціальні виплати та контакти з біологічною сім'єю. Водночас цей процес потребує дотримання

чітких юридичних вимог і згоди усіх сторін, що залучені до влаштування дитини в патронатну сім'ю. Така форма виховання є частиною реформи деінституціалізації та має значний потенціал для поліпшення системи захисту прав дітей в Україні.

1.2. Соціальний супровід патронату над дитиною як соціальна послуга

В Україні соціальна послуга патронату над дитиною є відносно новою формою соціальної підтримки, яка пропонує альтернативу інституційному вихованню дітей, що потрапили в складні життєві обставини.

Патронат над дитиною є соціальною послугою, яка має правову основу в низці нормативних актів, зокрема в Законі України «Про соціальні послуги» та численних постановах Кабміну, що регулюють порядок влаштування дітей до патронатних сімей і їх підтримки.

Послугу патронату над дитиною можна вважати соціальною, тому що вона спрямована на захист прав та інтересів дитини, забезпечення її благополуччя в умовах, коли через певні обставини (наприклад, у випадку неблагополуччя в родині чи інших соціальних проблем) дитина не може залишатися в рідному домі. Патронат – це форма тимчасового перебування дитини в сім'ї, яка надається в рамках соціальних послуг, що мають на меті:

- захист прав дитини: патронат забезпечує безпеку і комфортні умови для дитини, коли її рідні не можуть виконувати свої обов'язки з різних причин (наприклад, через алкоголізм, насильство, бідність тощо);
- стимулювання соціалізації: в рамках патронату дитина має можливість соціалізуватися в сімейних умовах, де може отримати необхідну турботу, увагу та підтримку;
- підтримка сімейних цінностей: патронат, хоч і є тимчасовим заходом, допомагає зберегти зв'язок дитини з біологічними батьками (якщо це можливо) та при потребі допомагає відновити функціонування родини через соціальні та психологічні послуги;

– професійний супровід: служби, що займаються патронатом, забезпечують підтримку як для дитини, так і для патронатних вихователів, що робить цю послугу частиною загальної системи соціальної підтримки;

– превенція соціальних проблем: патронат дає шанс уникнути більш серйозних соціальних проблем, таких як потрапляння дитини до інтернату, що може мати негативний вплив на її розвиток.

Таким чином, патронат є частиною соціальної сфери, оскільки він спрямований на підтримку вразливих категорій громадян (в цьому випадку – дітей) та забезпечує їхню адаптацію в умовах, які можуть бути складними або травматичними для дитини.

Принагідно потрібно відмітити, що стандарту соціальної послуги патронату над дитиною наразі не затверджено.

Супровід включає надання комплексних послуг, таких як психологічна допомога, соціальний супровід, контроль та консультації, що сприяють успішній адаптації дитини та підтримці патронатних батьків.

Лютий В. та Павлик О. зазначають, що «сімейний патронат над дитиною є ... соціальною послугою, спрямованою на запобігання інституціалізації дитини, збереження її біологічної родини та подолання ними складних життєвих обставин. Дана послуга передбачає надання догляду і виховання дитини в сім'ї патронатного вихователя, надання дитині реабілітаційних послуг та здійснення соціального супроводу її біологічної сім'ї. Цілями даної послуги можуть бути забезпечення умов для задоволення базових потреб дитини, навчання, фізичного, психічного та духовного розвитку та соціалізації, захист прав та інтересів дитини, подолання нею наслідків пережитих складних життєвих обставин та відновлення порушених внаслідок пережитого травматичного досвіду фізичного і психічного стану дитини, подолання або мінімізація наслідків складних життєвих обставин сім'єю дитини та створення умов для повернення до неї дитини або для вибору іншої форми влаштування дитини із найкращим урахуванням її інтересів. Встановлення рівня досягнення

названих цілей має бути основним показником оцінки якості послуги патронату над дитиною» [16, с. 273-274].

Як зазначалось вище, офіційне визначення послуги патронату над дітьми закріплене ст. 252 Сімейного кодексу України » [42].

Аналізуючи переваги патронатного виховання Грабовська Г. та Хомусько Є. зазначають, що «сім'я отримує послуги соціального супроводу відповідно до визначених потреб, формує власні батьківські навички, має можливість зустрічатися із дитиною, спілкуватися з нею, спільно проводити час» [5, с. 93].

Забава С., експертка із захисту дитини та супервізій ГС «Українська мережа за права дитини» зазначає, що «соціальна послуга – патронат, надзвичайно важлива і необхідна. Це дає змогу уникнути дитині зайвого стресу і травмування, дитина опиняється в родині, у квартирі, будинку... не в закладі, де багато дітей. Навіть якщо є потреба перебувати в лікарні на обстеженні чи лікуванні – вона буде з патронатним вихователем – з одним дорослим, який байдужий до неї. Для дитини, яка знає переміщення, важливо опинитися у родині, а потім продовжити свій шлях у постійну сімейну форму влаштування. З вірою в дорослих, а не з розчаруванням» [29].

Лютый В. та Павлик О. також аналізуючи патронат над дитиною як соціальну послугу, підкреслюють, що «соціальна послуга патронат над дитиною може бути віднесений до комплексної спеціалізованої соціальної послуги, що надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг» [16, с. 267].

Соціальний супровід є «формою соціальної підтримки та передбачає надання конкретній особі чи сім'ї комплексу соціальних послуг. Мета соціального супроводу – подолання життєвих труднощів, мінімізація негативних наслідків чи навіть повне розв'язання проблем сім'ї або особи» [46].

Аналізуючи соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, Бичук І. зазначає, що «соціальний супровід розглядається як довготривала робота, спрямована на здійснення індивідуальної соціальної

допомоги та підтримки у вигляді надання комплексних соціальних послуг із метою мінімізації складних життєвих обставин, подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу клієнта шляхом активізації його ресурсів та найближчого оточення»[3, с. 5].

У Постанові Міністрів України «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» [6], прописано, що «Патронат над дитиною згідно із ст. 252 Сімейного кодексу України це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин» [6].

«Метою патронату над дитиною є забезпечення захисту прав дитини, яка через складні життєві обставини тимчасово не може проживати разом з батьками/законними представниками, надання їй та її сім'ї послуг, спрямованих на реінтеграцію дитини у сім'ю або надання дитині відповідного статусу для прийняття подальших рішень з урахуванням найкращих інтересів дитини щодо забезпечення її права на виховання в сім'ї або в умовах, максимально наближених до сімейних» [6].

Послуга патронату над дитиною включає поєднання догляду та виховання дитини в сім'ї патронатного вихователя, надання реабілітаційних послуг дитині та соціальний супровід її біологічної родини. Метою цієї послуги є створення умов для задоволення основних потреб дитини, забезпечення її навчання та всебічного розвитку – фізичного, психічного та духовного, а також сприяння її соціалізації. Важливими цілями є захист прав і інтересів дитини, допомога у подоланні наслідків складних життєвих обставин, відновлення її фізичного і психічного здоров'я, зменшення або подолання негативних наслідків для сім'ї дитини та забезпечення умов для її повернення до біологічної родини або вибору найбільш відповідної форми влаштування з урахуванням найкращих інтересів дитини.

Петушкова Л. у процесі надання послуги з патронату виокремлює ряд послідовних етапів (Рис. 1.), а саме:

- «виявлення сімей з дітьми, які потребують послуги з патронату;
- прийняття рішення про переміщення дитини в сім'ю патронатного вихователя;
- відкриття випадку; розроблення плану та надання послуг відповідно до визначених потреб;
- моніторинг виконання індивідуального плану; підготовка дитини до переміщення; переміщення дитини із сім'ї патронатного вихователя;
- завершення випадку; оцінка якості надання послуг; підтримка сім'ї з дитиною» [24, с. 250].

За Лютим В. та Павлик О. «цілями послуги патронату над дитиною, досягнення яких може свідчити про успішність послуги ... є:

- 1) Забезпечення умов для задоволення базових потреб дитини (догляд).
- 2) Цілеспрямоване формування компетентностей дитини, необхідних для життя в суспільстві (виховання).
- 3) Створення умов для її навчання, фізичного, психічного та духовного розвитку та соціалізації.
- 4) Захист прав та інтересів дитини.
- 5) Компенсація або мінімізація наслідків складних життєвих обставин для дитини, нормалізація порушеного внаслідок пережитого травматичного досвіду фізичного і психічного стану дитини, відновлення втрачених навичок (реабілітація).
- 6) Подолання або мінімізація наслідків складних життєвих обставин сім'єю дитини.
- 7) Створення умов для повернення дитини у біологічну родину або визначення альтернативних форм її влаштування з урахуванням найкращих інтересів дитини.
- 8) Сприяння створенню належних умов соціалізації дитини у її біологічній родині або в альтернативних формах її влаштування» [16, с. 268].

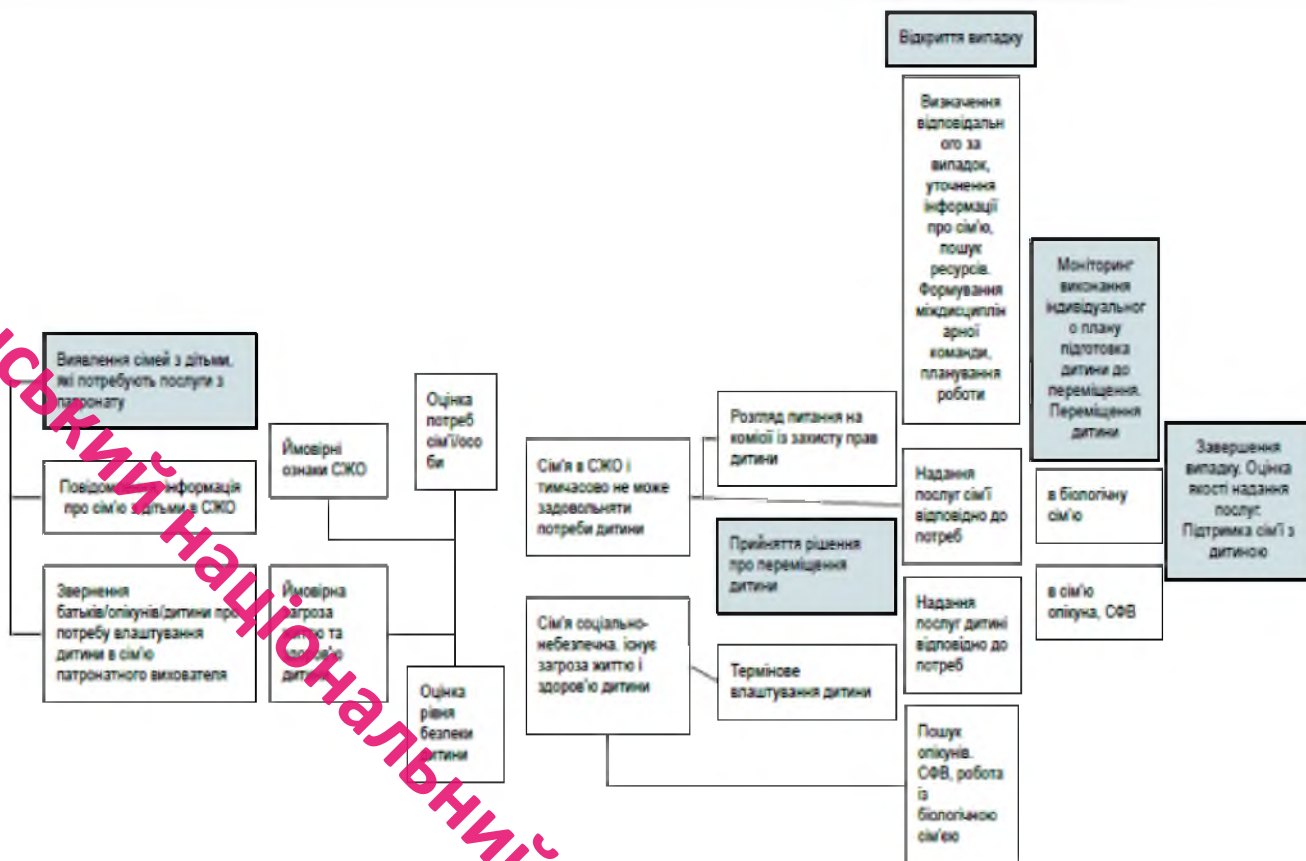

Рис. 1. Етапи надання послуги з патронату за Петушкова Л. [24, с. 250]

Відповідно до постанови кабінету міністрів України «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» [6] було затверджено порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя. «Цей порядок визначає механізм запровадження та організації функціонування сім'ї патронатного вихователя, надання послуги патронату над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, здійснення заходів щодо її захисту та забезпечення права на догляд, виховання в безпечному та сприятливому сімейному середовищі» [6] (Додаток А).

Процес пошуку та первинного відбору кандидатів на роль патронатних вихователів та їх помічників організовує служба у справах дітей у співпраці з центром надання соціальних послуг, центром соціальних служб або іншими установами, що надають соціальні послуги в територіальній громаді, незалежно від форми власності. Якщо ж у громаді відсутній соціальний заклад, відбір

може здійснювати фахівець із соціальної роботи, а також залучатися центр зайнятості.

Пошук кандидатів на роль патронатних вихователів та їх помічників на рівні територіальної громади здійснюється через проведення інформаційних кампаній, організацію співбесід та консультацій з особами, які виявили бажання виконувати обов'язки патронатного вихователя або його помічника, зокрема серед безробітних.

Кандидатом у «патронатні вихователі «може бути особа, зокрема фізична особа - підприємець, яка провадить підприємницьку діяльність за визначеним видом економічної (КВЕД 97.00 та/або КВЕД 88.91, та/або КВЕД 85.59, та/або КВЕД 87.90) відповідно до відомостей з ЄДРПОУ (далі - особа, яка провадить підприємницьку діяльність), яка виявила бажання виконувати обов'язки патронатного вихователя на професійній основі» [6].

Особа, яка бажає стати кандидатом на роль патронатного вихователя, та особа, готова бути помічником патронатного вихователя, подають до служби за місцем своєї реєстрації або фактичного проживання пакет необхідних документів, а саме:

- 1) «спільну заяву про намір надавати послугу патронату над дитиною;
- 2) заяву про згоду на влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя від усіх членів сім'ї, а також осіб, які фактично проживають разом з кандидатом у патронатні вихователі, в тому числі біологічних дітей, якщо вони досягли такого віку та розвитку, що можуть її висловити;
- 3) медичний висновок за відповідною формою;
- 4) довідки про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, кандидата у патронатні вихователі та осіб, які досягли 14-річного віку і проживають разом з ним, кандидата у помічники» [6].;
- 5) «копії таких документів:

– паспортів кандидата у патронатні вихователі та кандидата в помічники або за технічної можливості електронні копії паспорта громадянина України у

вигляді відображення в електронній формі інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, а також інформації про місце проживання (за наявності), що подаються засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг;

– паспорта іноземця або посвідки на постійне проживання, що посвідчує особу без громадянства; або електронну копію одного з передбачених Податковим кодексом України документів з даними про реєстраційний номер облікової картки платника податків, що за технічної можливості подається засобами Порталу Дія (крім іноземців та осіб без громадянства);

– документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням кандидата у патронатні вихователі (крім випадків, коли таке право власності або користування зареєстроване в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно);

– витягу із запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (для осіб, які провадять підприємницьку діяльність);

– витягу з реєстру платників єдиного податку (для осіб, які провадять підприємницьку діяльність, – у разі обрання спрощеної системи оподаткування)» [6].

б) «лист територіального органу Національної поліції про відсутність чи наявність фактів вчинення особою домашнього насильства або насильства за ознакою статі, що підтверджує/спростовує застосування до неї адміністративного стягнення за відповідною статтею» [6].

Навчання кандидатів у патронатні вихователі та їх помічників проводиться за програмою підготовки патронатних вихователів, затвердженою Міністерством соціальної політики, протягом одного місяця з моменту отримання направлення. Це навчання організовує відповідний регіональний центр, залучаючи сертифікованих тренерів, які мають відповідний сертифікат,

серед яких можуть бути працівники регіонального центру, представники громадських і благодійних організацій, а також викладачі закладів вищої освіти.

До сім'ї патронатного вихователя можуть бути влаштовані діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, що негативно впливають чи можуть вплинути на їх життя, здоров'я та розвиток. У Додатку Б перераховані підстави для влаштування дитини у патронатну сім'ю (Додаток Б).

Передача дитини до сім'ї патронатного вихователя здійснюється за наказом служби та акта про факт передачі дитини за відповідною формою (Додаток В).

«Виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та оплата послуги патронату над дитиною (грошового забезпечення патронатного вихователя і помічника патронатного вихователя; оплата за надання послуги патронату над дитиною – для патронатних вихователів із числа осіб, які провадять підприємницьку діяльність) здійснюється за рахунок коштів державного бюджету протягом усього строку перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя» [6] (Додаток Г).

Також виплачується соціальна допомога на кожну дитину, влаштовану до сім'ї патронатного вихователя, та використовується патронатним вихователем у повному обсязі для задоволення її потреб (Додаток Д).

Строк перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати трьох місяців і встановлюється органом опіки та піклування за результатами розгляду питання на засіданні комісії з питань захисту прав дитини та з урахуванням результатів оцінки рівня безпеки або оцінки потреб сім'ї/особи. Але «під час надзвичайного або воєнного стану строк перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя може бути продовжено більше ніж на шість місяців на період розгляду судом справи про позбавлення батьків дитини батьківських прав або відібрання дитини у батьків без позбавлення батьківських прав, але не довше ніж на один місяць після набрання законної сили рішенням суду, або в разі неможливості повернення дитини до

батьків/законних представників чи місця постійного влаштування у зв'язку з перебуванням (проживанням) останніх на території активних бойових дій чи тимчасово окупованих російською федерацією територіях України» [28] (Додаток Е).

У своїй роботі патронатні вихователі тісно співпрацюють з різного роду спеціалістами, які допомагають їм виконувати основні завдання.

У лютому 2024 року в Україні стартував проєкт «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату». Мета даного проєкту полягає у забезпеченні прав дитини на зростання у сімейному середовищі через розвиток в територіальних громадах патронату над дитиною, покращення якості та забезпечення доступності для вразливих сімей з дітьми як альтернативи інтернатним закладам. Проєкт «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» виконується спільно Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Партнерством «Кожній дитині», Міністерством соціальної політики України, Координаційним центром із розвитку сімейного виховання та догляду дітей, Національною соціальною сервісною службою України, службами у справах дітей територіальних громад, обласних воєнних адміністрацій, центрами надання соціальних послуг, регіональними центрами соціальних служб, неурядовими організаціями за фінансової підтримки Європейського Союзу» [19].

Понад 600 громад виявили бажання долучитися до нього, станом на 1 листопада 2025 року 354 громади надають послуги патронату. На даний час в Україні під патронатом перебувають 1145 дітей, про яких піклуються 611 сімей патронатних вихователів [19] (Додаток Є). Лише за жовтень 2025 року з'явилося 23 нові родини, 90 кандидатів у патронатні вихователі завершують навчання, збирають документи та чекають підписання договору з громадами щодо надання послуги патронату над дитиною.

У Волинській області запустили гарячу лінію для тих, хто бажає стати родиною для дітей, позбавлених батьківського піклування. За безоплатним номером (0800-33-90-83) можна отримати кваліфіковану консультацію від

фахівців Обласного центру соціальних служб, на базі якого і функціонує лінія (Додаток Ж). Цей канал комунікації стане допоміжним для жителів області, які шукають інформацію про те:

- як взяти під опіку або усиновити дитину,
 - як стати прийомною родиною чи дитячим будинком сімейного типу,
 - що таке послуга патронату,
 - як стати наставником для дитини з інтернатного закладу,
- які інтегровані соціальні послуги доступні сім'ям з дітьми у

Волинській області.

Таким чином, метою патронату над дитиною є забезпечення захисту прав дитини, яка тимчасово не може проживати з батьками чи законними представниками через складні життєві обставини, а також надання їй і її родині послуг, спрямованих на повернення дитини до родини з урахуванням її найкращих інтересів.

1.3. Нормативно-правове забезпечення патронату над дитиною

Патронат над дитиною є важливою складовою системи соціального захисту прав дітей в Україні, які перебувають у складних життєвих обставинах. Основою розвитку патронату стало його закріплення в законодавстві як форми тимчасового влаштування, спрямованої на забезпечення найкращих інтересів дитини до вирішення її подальшої долі – чи то повернення в біологічну родину, чи влаштування в інші альтернативні форми сімейного виховання. Ця форма влаштування дає можливість дитині отримати негайний захист у ситуаціях, коли її перебування в біологічній сім'ї стає неможливим та небезпечним.

Особливу роль у функціонуванні системи патронату над дитиною відіграє держава, яка встановлює стандарти надання цієї послуги, забезпечує її фінансування та організовує підготовку кандидатів у патронатні вихователі, а також їх подальше підвищення кваліфікації. Відповідно до законодавства,

держава гарантує соціальний супровід сімей, що надають послугу патронату, і контролює дотримання прав дитини. Зокрема, важливу роль у реалізації цього механізму відіграють органи опіки та піклування, служби у справах дітей та центри соціальних служб, які створюють умови для мінімізації ризиків небалого ставлення до дітей.

Патронат над дитиною в Україні має чітко визначену нормативно-правову базу, яка забезпечує захист прав та інтересів дітей, а також передбачає відповідальність за порушення цих прав. Регулювання патронату здійснюється згідно з чинним законодавством та нормативно-правовими актами, які визначають правові основи захисту прав дитини та залучення громадськості до цього процесу. Ключовими законодавчими актами, що регулюють патронат над дітьми в Україні, є:

1. Закон України «Про охорону дитинства» [33].

Закріплено поняття «дитина», «забезпечення найкращих інтересів дитини», «жорстоке поводження з дитиною», «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», «дитина, яка перебуває в складних життєвих обставинах», «дитина з інвалідністю». Визначено механізми та процедури прийняття рішень щодо захисту дитини за місцем її проживання.

2. Сімейний кодекс України [42].

Визначено патронат над дитиною, права дитини, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя, обов'язки патронатного вихователя, механізм оплати послуг патронатного вихователя та його пенсійного забезпечення (ст. 252-256).

3. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо оплати послуг патронатних вихователів» [26].

Введена норма, завдяки якій патронатні вихователі підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню, а платником єдиного соціального внеску на здійснення цього страхування визначено роботодавця. Введено державну субвенцію місцевим органам виконавчої влади

на розвиток послуги патронату над дитиною як альтернативи інституційним закладам.

4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» [30].

Передбачено субвенцію з державного бюджету на фінансування послуги патронату над дитиною та виплату соціальної допомоги на дітей, влаштованих під патронат.

5. Постанова кабінету Міністрів України «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною» [6].

Затверджено Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя; Порядок виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та оплати послуги патронату над дитиною; Типовий договір про патронат над дитиною; Примірний договір про умови запровадження та організації функціонування послуги патронату над дитиною, що надаватиметься сім'єю патронатного вихователя.

6. Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя» [22].

Про зміни, що вносяться до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування та перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя в умовах надзвичайного або воєнного стану.

7. Наказ Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Програми підготовки патронатних вихователів» [32].

Затверджено Програму підготовки патронатних вихователів, форму довідки про проходження навчання за Програмою підготовки патронатних вихователів та рекомендації за результатами навчання за Програмою підготовки патронатних вихователів.

8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми» [27].

Зміни, внесені цим законом, спрямовані на посилення соціального захисту дітей, зокрема через удосконалення механізмів патронату над дитиною. Закон передбачає зміни в законодавстві, які регулюють патронат над дитиною, зокрема щодо удосконалення процедур тимчасового влаштування дітей та покращення соціального супроводу як дітей, так і сімей, що надають патронатні послуги.

9.Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України» [31].

Указом передбачено низку додаткових заходів, спрямованих на захист прав дітей в умовах збройної агресії, зокрема щодо забезпечення їх безпеки, надання гуманітарної допомоги, організації тимчасового влаштування дітей, що постраждали від війни, а також надання психосоціальної підтримки. Особливу увагу приділено захисту дітей, які стали сиротами або опинилися в складних життєвих обставинах через війну.

Патронат над дитиною в Україні є важливою формою соціального захисту прав дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, зокрема через втрату батьківського піклування або перебування в небезпечних умовах у своїй біологічній родині. Нормативно-правова база, що регулює цю послугу, включає широкий спектр законодавчих та підзаконних актів, що забезпечують правові засади функціонування патронату в Україні.

Отже, система патронату над дитиною в Україні має добре розвинену нормативно-правову основу, яка сприяє ефективному захисту прав дітей та підтримці їхнього благополуччя. Внесення змін до законодавства та нормативних актів має на меті подальше удосконалення цієї системи та надання більш доступних і ефективних послуг у сфері соціального захисту дітей.

Висновки до першого розділу

Патронат над дітьми є важливою інноваційною формою тимчасового догляду та виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. В Україні цей механізм закріплений законодавчо. Патронат дозволяє забезпечити

безпечні умови для дітей, зберігаючи при цьому їх зв'язки з біологічною родиною та надаючи можливість для їх реабілітації та соціалізації.

Переваги цієї форми опіки включають не тільки емоційну підтримку дитини, а й забезпечення її фізичного, психологічного та соціального розвитку, а також можливість уникнути інституціоналізації, що може мати негативні наслідки для психічного здоров'я дитини. Патронат також є частиною важливої реформи деінституціалізації в Україні, спрямованої на покращення системи захисту прав дітей та створення безпечного, родинного середовища для тих, хто цього найбільше потребує.

Соціальний супровід патронату над дитиною в Україні є важливим інструментом, що дозволяє надавати тимчасову підтримку дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, забезпечуючи їм безпечне та підтримуюче середовище, яке максимально наближене до сімейних умов. Соціальний супровід патронату над дитиною є важливою частиною системи соціального захисту в Україні, яка забезпечує не лише захист прав дітей, а й сприяє реінтеграції родин, надаючи їм можливість подолати складні життєві обставини. Цей процес є інтегрованим і багатограним, що дозволяє досягти позитивних результатів у забезпеченні благополуччя дитини та підтримці її розвитку в умовах, найближчих до сімейних.

РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПАТРОНАТНОЇ СІМ'Ї

2.1. Аналіз підготовленості майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї

У період з жовтня по грудень 2024 року нами було розроблено анкету та опитано 30 студентів четвертого та п'ятого курсів спеціальності 231 Соціальна робота, ОПП «Соціальна робота. Соціальна педагогіка», які навчаються за ОС бакалавра та магістра на факультеті педагогічної освіти та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Опитування проводилося за допомогою анкетування (див. Додаток 3). Місце, дата та час проведення опитування для кожної академічної групи були визначені відповідно до розкладу навчального процесу першого семестру 2024–2025 навчального року. Метою опитування було виявлення рівня готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до здійснення соціального супроводу патронатної сім'ї.

Отже, давайте розглянемо детальніше результати нашого дослідження. Перш за все, нас цікавило питання, чи знають здобувачі освіти, що таке «патронатна сім'я». Нами було перераховано неправильні визначення патронатної сім'ї, лише одне визначення було правильним (правильна відповідь: 3). Отримані результати представлені в таблиці 2.1 і на рисунку 2.1. (Табл. 2.1.) (Рис. 2.1.)

З огляду на отримані результати, можна стверджувати, що більшість здобувачів освіти мають чітке уявлення про патронатну сім'ю і надають правильну відповідь (80 % (24 студенти)).

Наступне питання, яке нас цікавило звучало так: «Чи знаєте Ви, що таке «соціальний супровід»?». Отримані відповіді дозволяють стверджувати наступне (Рис. 2.2.):

– 95% опитаних відповіли: «Так, знаю», і вказали, що соціальний супровід – це соціальна послуга, під час якої фахівці поетапно допомагають особі або сім'ї, що опинилася в складних життєвих обставинах, подолати труднощі.

– 5% здобувачів освіти зазначили, що «Ні, не знаю», що таке «соціальний супровід».

З огляду на отримані результати, можна стверджувати, що більшість здобувачів освіти мають чітке уявлення про поняття соціального супроводу.

Таблиця 2.1.

Відповіді здобувачів освіти на питання «Виберіть правильне визначення терміну «патронатна сім'я»»

№	Визначення терміну «патронатна сім'я»	Кількість студентів	%
1	патронатна сім'я – це сім'я, яка на постійній основі приймає дитину на виховання, надаючи їй всі необхідні соціальні та матеріальні умови для життя	2	6,7 %
2	патронатна сім'я – це сім'я, в якій дитина перебуває до досягнення нею 18 років, після чого вона стає повноправним членом родини	1	3,3%
3	патронатна сім'я – це сім'я, яка на тимчасовій основі приймає дитину на виховання та догляд в умовах, наближених до сімейних	4	80%
4	патронатна сім'я – це спеціалізований заклад для тимчасового перебування дітей з інтернатами, в якому виховуються діти від 7 до 18 років	3	10 %

Рисунок 2.1. Відповіді здобувачів освіти на питання «Виберіть правильне визначення терміну «патронатна сім'я»»

Наступним питанням нашої анкети ми хотіли вирішити з'ясувати, на яких саме освітніх компонентах здобувачі освіти розглядали «роль соціального супроводу як виду соціальної роботи, який спрямований на надання соціальної опіки, підтримки та патронажу соціально незахищеним категоріям дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів та підвищення їх соціального статусу?». Здобувачі освіти визначили 8 різних освітніх компонентів, в рамках яких, за їхніми словами, вони вивчали соціальний супровід. Після групування всіх згаданих компонентів, ми отримали наступні результати (Табл. 2.2.):

Рисунок 2.2. «Чи знаєте Ви, що таке «соціальний супровід»?»

1. Більше половини опитуваних (86,7 %) вказали освітній компонент «Соціальний супровід сім'ї». Даний ОК містить два змістові модулі: Змістовий модуль I. «Теоретико-концептуальні засади соціального супроводу» та Змістовий модуль II. «Технології соціального супроводу». ОК розкриває соціальний супровід як індивідуальну технологію соціальної роботи, особливості реалізації соціального супроводу клієнта, що є важливим для підготовки майбутніх фахівців.

2. Всього 60 % опитуваних вказали на освітній компонент «Правове забезпечення соціальної роботи». Це для нас виявилось дивним, оскільки в цьому освітньому компоненті розглядаються такі теми, як Тема 4-5 «Правові основи надання соціальних послуг», Тема 11 «Правовий супровід діяльності центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді», Тема 17 «Правовий супровід дітей з інвалідністю».

3. Лише 43 % опитуваних виокремили освітній компонент «Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів». Під час аналізу ми з'ясували, що цей компонент охоплює важливі питання, такі як правовий супровід соціальної

роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, соціально-правовий супровід осіб на пробації, а також підтримку неповнолітніх правопорушників.

4. Лише 33,3 % опитуваних здобувачів освіти зазначили освітній компонент «Документування в соціальній роботі». Цей освітній компонент охоплює важливі теми, зокрема «Тема 4. Нормативно-правові засади організації надання соціальних послуг», «Тема 5. Ведення документації під час соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах», «Тема 6. Документація для організації процесу надання соціальної послуги соціальної реабілітації», «Тема 7. Ведення документації щодо надання соціальних послуг, таких як профілактика, соціальна адаптація, консультування, кризове та екстрене втручання».

5. 33,3 % здобувачів освіти зазначили освітній компонент «Теорія та технологія соціальної роботи». З'ясовано, що лише одна тема в рамках цього компонента стосується соціального супроводу, а саме «Індивідуальна соціальна робота. Ведення випадку в соціальній роботі».

6. 20 % опитуваних зазначили освітній компонент «Вступ до соціальної роботи», хоча цей освітній компонент не розкриває питання соціального супроводу.

7. 6,7 % здобувачів освіти вказали на освітні компоненти «Соціальна робота з сім'єю» та «Соціальна політика». Однак важливо зазначити, що «Соціальна робота з сім'єю» не є частиною освітньої програми, а «Соціальна політика» не містить теми, яка стосується соціального супроводу.

Ці результати свідчать про те, що більшість здобувачів освіти мають уявлення про соціальний супровід у рамках різних освітніх компонентів, однак є певні прогалини в розумінні, на яких саме предметах цей аспект соціальної роботи розглядається.

Таблиця 2.2.

Освітні компоненти на яких здобувачі освіти розглядали «соціальний супровід»

№/п	Назва освітнього компонента	Кількість здобувачів освіти
1	Соціальний супровід сім'ї	26
2	Правове забезпечення соціальної роботи	18
3	Соціально-правовий захист окремих категорій клієнтів	13
4	Документування в соціальній роботі	10
5	Теорія та технологія соціальної роботи	10
6	Вступ до соціальної роботи	6
7	Соціальна робота з сім'єю	2
8	Соціальна політика	2

Наступне питання, яке ми задали здобувачів освіти звучало так «Які теми, на вашу думку, є найбільш важливими для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей?». Задаючи дане питання, ми хотіли переконатись чи орієнтуються здобувачі освіти у предметній сфері соціального супроводу патронатних сімей.

На основі отриманих відповідей (Рис. 2.3.) здобувачів освіти на запитання про важливі теми для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей, можна зробити висновок, що більшість респондентів усвідомлюють необхідність глибоких знань і навичок, які стосуються цієї специфічної сфери соціальної роботи. Це свідчить про розуміння актуальності соціального супроводу в контексті роботи з патронатними сім'ями, що є важливим для підготовки компетентних фахівців у галузі соціальної роботи.

Детальний аналіз відповідей на рисунку 2.3 дозволяє визначити, які конкретні теми здобувачі вважають найбільш важливими. Це може бути корисним для коригування навчальних планів і програм, спрямованих на

підвищення якості підготовки фахівців і забезпечення ефективної підтримки патронатних сімей у процесі соціального супроводу.

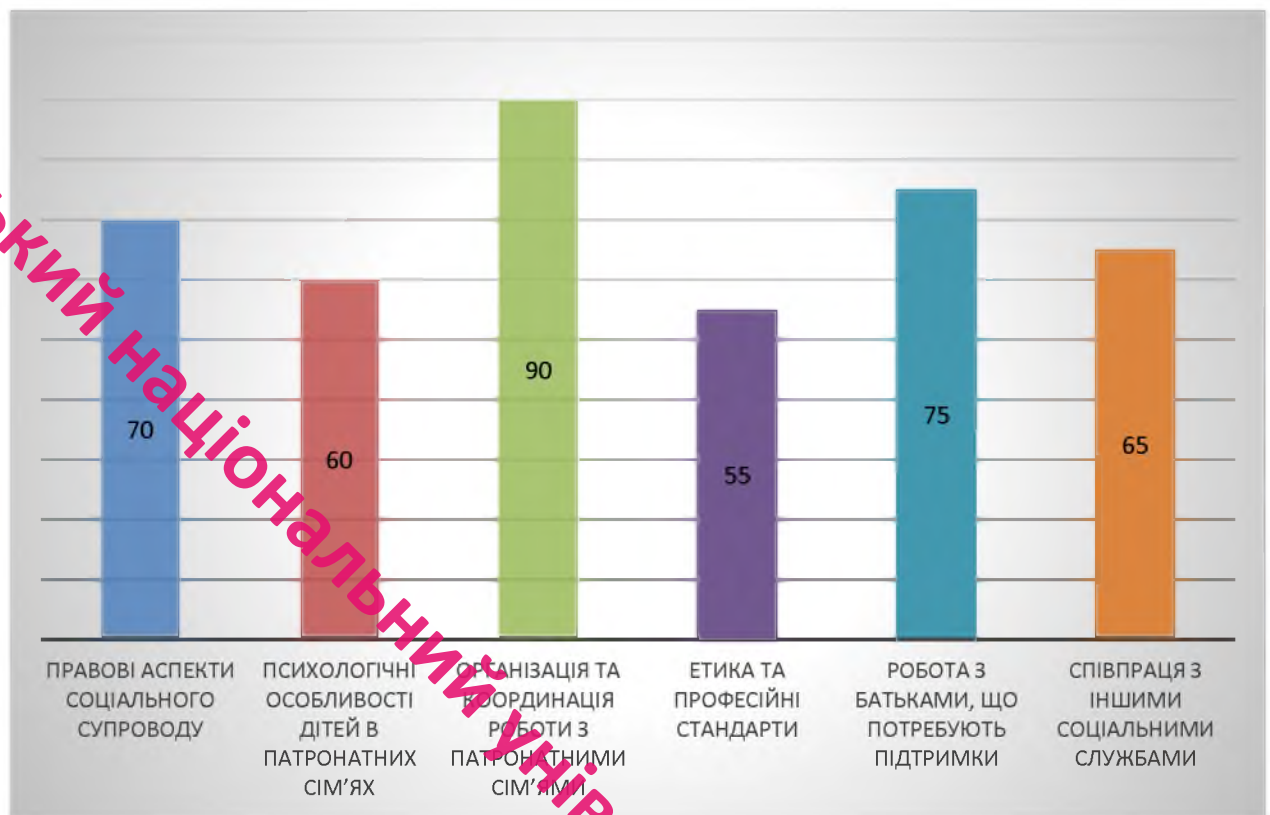

Рисунок 2.3. «Які теми, на вашу думку, є найбільш важливими для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей?», %.

Аналіз результатів відповідей на запитання «Які аспекти практичної підготовки ви вважаєте найбільш важливими для роботи з патронатними сім'ями?» дає змогу зробити висновок, що здобувачі освіти надають значну увагу практичним аспектам, які необхідні для ефективної роботи з патронатними сім'ями. Здобувачі освіти підкреслюють важливість комплексної підготовки, яка поєднує практичні навички, психологічну підтримку, правову грамотність та адаптивність у кризових ситуаціях.

Результати, представлені на рисунку 2.4., показують, що майбутні фахівці соціальної роботи визнають потребу у глибшому засвоєнні саме практичних аспектів роботи, що дозволить їм успішно вирішувати завдання, з якими вони можуть зіткнутися в роботі з патронатними сім'ями. Це підкреслює важливість

практичної підготовки в освітніх програмах та необхідність створення умов для розвитку цих навичок у процесі навчання.

Рисунок 2.4. «Які аспекти практичної підготовки ви вважаєте найбільш важливими для роботи з патронатними сім'ями?»

Оскільки ми проводимо аналіз підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї, для нас було важливо задати наступне запитання, а саме «Які навички ви вважаєте найбільш важливими для роботи фахівця із соціальної роботи у сфері патронатного супроводу?».

Отримані результати представлені на рисунку 2.5. Проаналізувавши дані, ми можемо зробити наступні висновки:

– вміння працювати в команді (27 студентів/90%): це є найважливішою навичкою серед перерахованих. Спільна робота з іншими фахівцями, включаючи психологів, соціальних працівників, медиків та педагогів, є необхідною для ефективного супроводу патронатних сімей. Це підкреслює, що

для соціальних працівників важливо вміти не тільки працювати індивідуально, а й ефективно взаємодіяти в межах міждисциплінарних команд;

– управлінські навички (24 студенти/80%): це також досить важлива навичка. Фахівці соціальної роботи, які займаються патронатним супроводом, повинні мати здатність до організації і координації роботи, планування, управління ресурсами, а також розподілу обов'язків. Управлінські навички є важливими для організації ефективної роботи з патронатними сім'ями;

– емпатія та комунікативні навички (22 студенти/74%): емпатія є основною навичкою для соціального працівника. Вміння зрозуміти емоції та потреби клієнтів дозволяє побудувати довірчі стосунки, що є ключовим для ефективної роботи з родинами в кризових ситуаціях. Комунікація відіграє не менш важливу роль, оскільки фахівець має досягати порозуміння з різними учасниками процесу – дітьми, батьками, іншими організаціями;

– конфліктологічні навички (18 студентів/60%): конфліктологічні навички є важливими для вирішення суперечок і конфліктів, які можуть виникнути під час роботи з патронатними сім'ями. Уміння вести переговори та знаходити компроміс у конфліктних ситуаціях має бути важливою частиною підготовки фахівців. Однак ці навички відзначаються меншою важливістю порівняно з іншими;

– аналітичне мислення (17 студентів/57 %): аналітичне мислення є важливим для оцінки ситуації, прийняття рішень і оцінки ефективності супроводу. Хоча це і менш важливий аспект порівняно з іншими, здатність до аналізу інформації та стратегічного планування допомагає фахівцю виявляти потенційні проблеми і знаходити найкращі шляхи вирішення.

Важливо звернути увагу, що найбільш важливими для респондентів є командна робота, управлінські навички і емпатія. Це свідчить про те, що соціальний працівник, який працює в сфері патронатного супроводу, повинен бути не тільки фахівцем з певних технічних аспектів, але й бути здатним взаємодіяти з іншими фахівцями і з сім'ями в умовах кризової ситуації.

Менше уваги, але все ж важливо, приділяється аналітичному мисленню та конфліктологічним навичкам. Це може вказувати на те, що хоча ці навички також важливі, вони сприймаються як допоміжні у порівнянні з основними практичними навичками комунікації і роботи в команді.

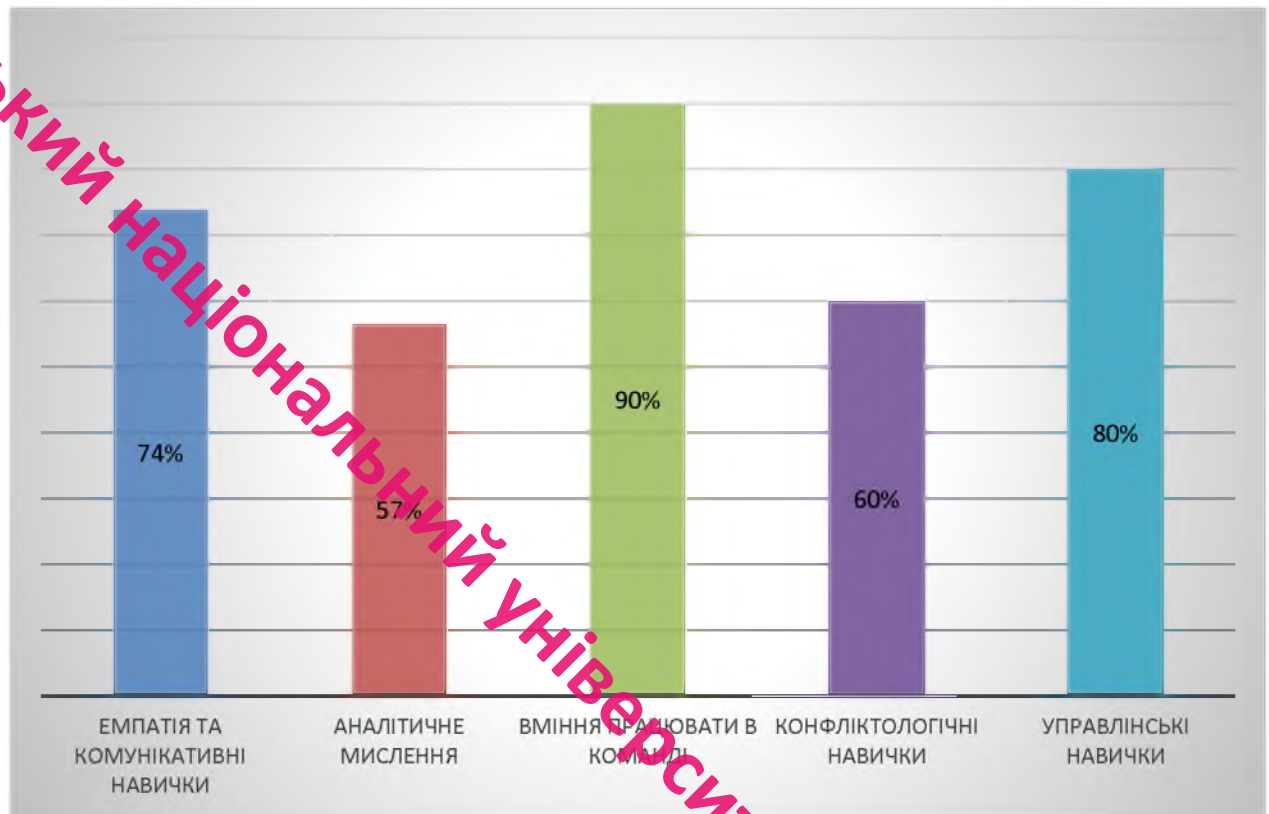

Рисунок 2.5. «Які навички ви вважаєте найбільш важливими для роботи фахівця із соціальної роботи у сфері патронатного супроводу?»

Особливо привертають увагу результати відповіді на запитання «Чи достатньо Ви володієте знаннями (особливостями) соціального супроводу патронатної сім'ї?». Аналіз результатів на дане запитання (рис. 2.6.) дозволяє зробити висновки про рівень підготовленості здобувачів освіти.

Лише 2 здобувачів освіти з 30 вважають, що володіють знаннями у повному обсязі. Це свідчить про те, що лише невелика частина здобувачів освіти на даному етапі готові до роботи в сфері патронатного супроводу без

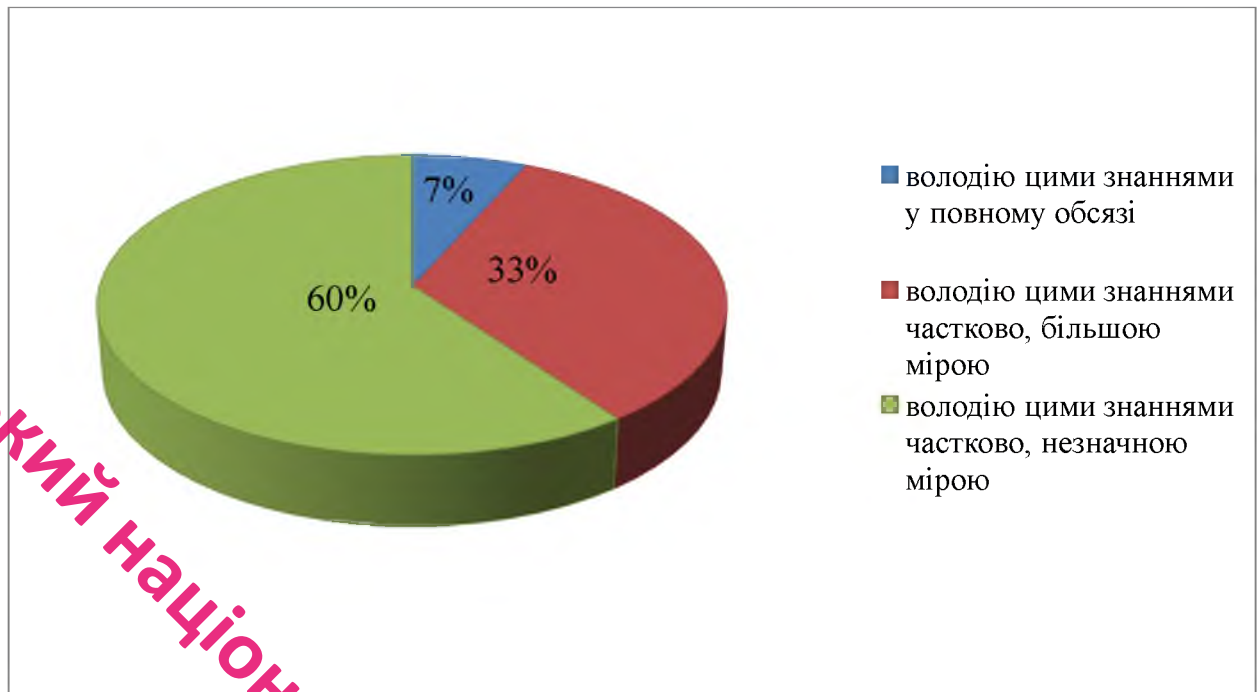

Рисунок 2.6. «Чи достатньо Ви володієте знаннями (особливостями) соціального супроводу патронатної сім'ї?»

необхідності додаткової підготовки. Це може свідчити про низький рівень впевненості в їхніх знаннях або недостатню деталізацію навчальних матеріалів.

10 здобувачів освіти вважають, що володіють цими знаннями частково, але у більшій мірі. Це означає, що більшість студентів мають базові знання, але вони все ще потребують додаткового навчання для поглиблення своїх знань і навичок у соціальному супроводі патронатних сімей. Це може свідчити про потребу в більш глибокій спеціалізації та тренінгах для підвищення рівня готовності до роботи.

18 здобувачів освіти (60%) володіють лише частковими і незначними знаннями. Це найвища категорія, і вона може свідчити про те, що основна частина здобувачів освіти не має достатньої підготовки для ефективного соціального супроводу патронатних сімей. Вони, ймовірно, потребують додаткових ресурсів, тренінгів та матеріалів, щоб наблизити їх до рівня, який дозволяє виконувати професійні обов'язки у повному обсязі.

Цей аналіз підкреслює важливість удосконалення навчальної програми для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи, зокрема в контексті

патронатного супроводу, для підвищення їхнього рівня кваліфікації та готовності до роботи в цій сфері.

Результати відповідей на запитання «Чи сформувалися у Вас практичні навички до соціального супроводу патронатної сім'ї?» (Рис. 2.7.) вказують на те, що більшість здобувачів освіти (53%) мають лише теоретичні знання. 34% опитаних відзначають, що набули практичних навичок під час лекцій та практичних занять, а 13% не мають жодного уявлення про роботу фахівця із соціального супроводу. Жоден із здобувачів освіти не вказав, що здобув практичні навички під час проходження практики.

Таким чином, можна зробити висновок, що більшість здобувачів освіти мають лише теоретичні знання щодо соціального супроводу патронатних сімей, зокрема в умовах воєнного стану.

Рисунок 2.7. «Чи сформувалися у Вас практичні навички до соціального супроводу патронатної сім'ї?»

Останнє запитання в нашій анкеті стосувалося готовності здобувачів освіти надавати послугу соціального супроводу патронатної сім'ї: «Чи готові

Ви, як фахівець із соціальної роботи, в подальшому надавати послугу соціального супроводу патронатної сім'ї?».

Результати показали, що лише 5 (17%) здобувачів освіти висловили готовність до цієї діяльності, тоді як решта 25 (83%) не відчують себе готовими до надання такої послуги в майбутньому (рис. 2.8.).

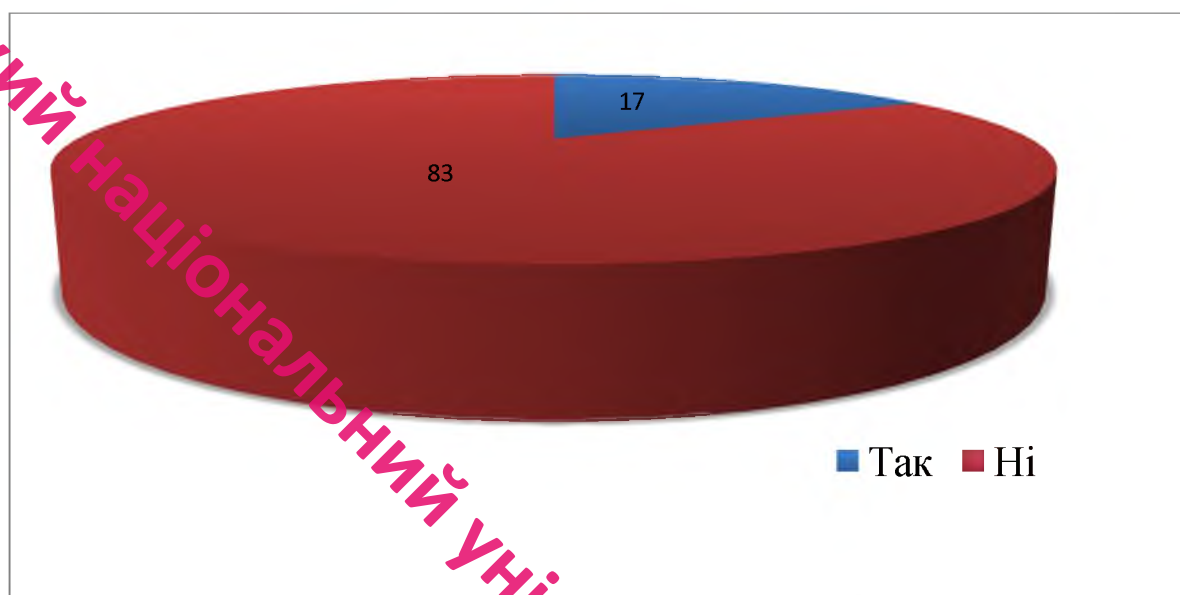

Рисунок 2.8. «Чи готові Ви, як фахівець із соціальної роботи, в подальшому надавати послугу соціального супроводу патронатної сім'ї?»

Отже, на основі результатів опитування здобувачів освіти, яке проводилося з метою оцінки якості їх підготовки до соціального супроводу патронатної сім'ї, можна зробити висновок, що рівень сформованості знань, вмінь та практичних навичок є недостатнім.

З одного боку, можна зробити висновок, більшість здобувачів освіти мають чітке уявлення про основні поняття, такі як «патронатна сім'я» та «соціальний супровід», що свідчить про достатній рівень теоретичних знань. Це свідчить про загальну поінформованість здобувачів освіти з цих питань, що є важливим для їх подальшої професійної діяльності.

Однак, більшість здобувачів освіти (53%) мають лише теоретичні знання щодо соціального супроводу патронатних сімей, а 60% з них вважають, що

володіють лише частковими і незначними знаннями. Це вказує на те, що практична підготовка потребує значних удосконалень.

Результати опитування підкреслюють необхідність значних змін в освітніх програмах для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи. Зокрема, важливо зосередитися на розвитку практичних навичок, поглибленому вивченні специфічних аспектів соціального супроводу патронатних сімей, а також на посиленні інтеграції міждисциплінарної роботи, психологічної підтримки та правових аспектів у процесі навчання.

2.2. Зміст, форми та методи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї

Останні десятиліття характеризуються зростаючою увагою до проблеми освіти майбутніх фахівців із соціальної роботи. Актуальність соціальної освіти та необхідність кваліфікованих професіоналів обумовлені, з одного боку, політичними та соціально-економічними змінами, трансформацією ринку праці, активними міграційними процесами та складною демографічною ситуацією, а з іншого боку, недостатнім усвідомленням важливості соціальної освіти на державному та суспільному рівнях, а також її ролі як ключового інструменту для вирішення соціальних проблем та суперечностей сучасного українського суспільства.

Згідно з результатами нашого дослідження та аналізу освітніх програм, ми виявили низку проблем у підготовці здобувачів освіти до соціального супроводу патронатної сім'ї. На основі цих висновків ми пропонуємо кілька можливих напрямків для вдосконалення підготовки фахівців у цій сфері.

Інтеграція української системи вищої професійної освіти в європейський освітній простір вимагає нових підходів до підготовки фахівців із соціальної роботи. Сучасні освітні процеси спрямовані на зміну акцентів оцінки результатів навчання, переходячи від традиційних понять «підготовленість»,

«освіченість», «загальна культура» та «вихованість» до більш точного визначення через поняття «компетенція» і «компетентність» фахівця. Компетентнісний підхід, що запроваджується в освітній системі, стає основою для виконання цих вимог.

Компетентність це:

- «здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків;
- єдність знань, навичок та відносин у процесі професійної діяльності, що визначається вимогами посади, конкретної ситуації та бізнес-цілями організації;
- комбінація особистісних якостей та властивостей;
- не тільки професійні знання, навички і досвід у спеціальності, але і ставлення до справи, визначені (позитивні) схильності, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці у конкретній робочій ситуації» [15];
- «інтегральна якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну і успішну участь у діяльності;
- мобільність знання + гнучкість методу + критичність мислення;
- підготовленість до здійснення певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей фахівця, які сприяють цій діяльності» [15].

Сучасний здобувач освіти має не тільки здобувати знання з різних освітніх компонентів, а й формувати цілісне уявлення про свою професію, бути готовим до безперервного навчання та адаптації до змін у суспільстві та вимогах ринку праці. Компетентність визначається не лише як набір знань, а й як поєднання знань, вмінь та поведінкових характеристик, що сприяють

успішному виконанню конкретних професійних завдань. Важливо підкреслити, що застосування компетентнісного підходу відповідає вимогам сучасного ринку праці, де успіх випускників залежить від їх здатності застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Однак результати нашого дослідження виявили певну проблему у підготовці фахівців із соціальної роботи: ці фахівці можуть бути компетентними в аналізі проблем, але їм бракує практичних навичок для ефективного вирішення цих проблем. Зокрема, виявилось, що здобувачі освіти мають лише теоретичні знання, а практичні навички для їх застосування в реальних умовах є недостатніми.

Згідно з національними Стандартами вищої освіти України для підготовки фахівців із соціальної роботи, здобувачі освіти, які завершили навчання, повинні володіти наступними компетентностями для ефективного виконання професійних обов'язків з соціального супроводу патронатної сім'ї:

1. «Інтегральна компетентність.
2. Загальні компетентності включають:
3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності»[44].

Зміст підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи має сприяти оволодінню основними формами взаємодії, такими як взаємне інформування, співпраця, взаємодопомога, взаємне навчання, розуміння, прийняття і визнання, а також готовності застосовувати їх у повсякденній професійній діяльності. Це вимагає гармонійного поєднання когнітивного, емоційного та діяльнісного аспектів, психолого-педагогічного, загально-професійного та спеціалізованого навчання, а також інтеграції позааудиторної діяльності та соціальних практик.

Отже, підготовка фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї повинна фокусуватися на способах допомоги клієнтам у вирішенні життєвих труднощів. Це включає вивчення ситуацій, спостереження за процесами, розвиток ресурсів особи та її соціального оточення, а також усвідомлення власної ролі, розуміння труднощів, що можуть виникати, та шляхів їх подолання.

Зміст підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи має орієнтуватися на оволодіння основними формами взаємодії, такими як взаємне інформування, співпраця, підтримка, взаємне навчання, розуміння, прийняття та визнання. Важливою є також готовність застосовувати ці форми взаємодії в повсякденній професійній діяльності. Це вимагає гармонійного поєднання когнітивного, емоційного та діяльнісного аспектів, а також психолого-педагогічної, загально-професійної та спеціалізованої підготовки, включаючи інтеграцію позааудиторної діяльності та соціальних практик.

Таким чином, підготовка фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї повинна зосереджуватися на методах підтримки клієнтів у подоланні життєвих труднощів. Це включає вивчення конкретних ситуацій, спостереження за процесами, розвиток ресурсів особи та її соціального оточення, а також розуміння власної професійної ролі, усвідомлення можливих труднощів та пошук шляхів їх подолання.

Для набуття комунікативних навичок важливо також враховувати рівень розвитку загальних комунікативних умінь у здобувачів освіти, до яких можна віднести:

- «уміння керувати своєю поведінкою, тобто мати розвинені вольові якості;
- уміння бути спостережливим, уважним, гнучким, толерантним, відкритим та ін.;
- уміння розуміти, а не тільки бачити, тобто адекватно моделювати особистість свого співрозмовника, його психічний стан, настрій за зовнішніми ознаками;
- уміння оптимально будувати своє мовлення у психологічному плані, тобто вміти спілкуватися;
- уміння вербального й невербального контакту зі співрозмовником»[2].

Врахування всіх зазначених факторів не призведе до бажаного результату, якщо їх застосування в навчальному процесі не буде сприяти емоційному задоволенню та творчому розвитку кожного студента. Тому

важливою умовою розвитку комунікативних навичок є позитивне ставлення здобувачів освіти до навчання.

Ми переконані, що навчання повинно відбуватися у форматі співпраці, оскільки свідомість розвивається не лише через предметну діяльність, але й через спілкування. Таке навчання ґрунтується на взаєморозумінні між викладачем і здобувачем освіти, яке досягається завдяки емоційному підходу до подачі матеріалу, використанню інноваційних методів навчання і стимулюванню позитивних емоцій, що мотивує здобувачів освіти до самовдосконалення.

Розвиток комунікативних навичок здобувачів освіти включає сприйняття та розуміння матеріалу під час лекцій та самостійної роботи з ним. Однак формулювання власних думок і висловлювань відбувається після детальної роботи з матеріалом на практичних заняттях, де відбувається закріплення та удосконалення комунікативних навичок.

Ми рекомендуємо в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї застосовувати різноманітні методи та форми навчання.

1. «Форми організації навчально-пізнавальної діяльності (лекція-диспут, лекція-консультація, лекція-конспект, семінарські і практичні заняття, робота в команді, самостійна робота, індивідуальні та групові консультації, робота в Інтернет-мережі, настановчі й інтегративні семінари тощо)» [43, с.16-17].

2. «Методи організації навчально-пізнавальної діяльності»

– когнітивні (диспут, дискусія, метод запитань та відповідей, робота в групах, проблемного викладу, електронного викладу, імітація випадку);

– креативні («мозкового штурму», синетики, евристики, проєктів, «морфологічного аналізу»);

– організації пізнавальної діяльності (рольова гра, робота з реальним випадком, метод проєктування професійної діяльності, Інтернет-конференції, фоторепортажі, телепрограми);

– контролю й оцінювання навчальної діяльності (письмові роботи, презентації, проекти, повідомлення, виступи на семінарських і практичних заняттях, захист курсових робіт)» [43, с.16-17].

Ще однією проблемою, яку ми виявили, є те, що майже половина здобувачів освіти не готові або не бажають у майбутньому займатися соціальним супроводом патронатної сім'ї як фахівці з соціальної роботи. Це вказує на проблему підготовки висококваліфікованих кадрів, які зможуть швидко адаптуватися до нових умов, володіють високим рівнем професіоналізму і є затребуваними на ринку праці.

У сучасному суспільстві проблема професійного самовизначення стає особливо актуальною на етапі навчання. Ситуація ускладнюється тим, що все більше здобувачів освіти мають нечітке уявлення про свою спеціальність і слабо розвинуто навички аналізу інформації на ринку праці, що ускладнює вибір професії та її освоєння. Більшість випускників стикаються з труднощами при пошуку роботи і подальшому працевлаштуванні, що є наслідком як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів.

До об'єктивних причин можна віднести економічну нестабільність, а також низький попит на певні професії через перенасичення ринку праці або через те, що обрана спеціальність стала менш затребуваною.

Суб'єктивні причини часто пов'язані з тим, що на етапі вступу до вищих навчальних закладів студенти не завжди чітко усвідомлюють свій вибір щодо напрямку підготовки. На жаль, після завершення навчання багато випускників розуміють, що обрана спеціальність не відповідає їхнім інтересам, здібностям і уявленням про «ідеальну» професію.

Експерти вважають, що вибір професії слід робити вже на етапі навчання в середніх школах. Психологи та профорієнтатори повинні надати абітурієнтам повну інформацію про доступні професії, провести діагностику їхніх схильностей і здібностей, щоб допомогти визначити найбільш підходящу сферу діяльності. На сьогодні існують різні методики, які дозволяють виявити інтереси та потреби школярів і дати рекомендації щодо вибору професії.

Подальше планування професійного шляху відбувається вже під час навчання у вищих навчальних закладах, коли студент отримує необхідні теоретичні знання за обраною спеціальністю. Окрім теоретичної підготовки, студенти мають можливість здобути практичні навички під час виробничої практики. Крім того, провідні компанії також пропонують спеціальні програми стажувань та практик для студентів і випускників.

Метою таких програм є відбір найкращих кандидатів для подальшого працевлаштування. Практика та стажування дозволяють майбутнім фахівцям оцінити, наскільки їхні здібності та інтереси відповідають вибраній професії, а також допомагають орієнтуватися на ринку праці після завершення навчання. Спеціалізовані центри, які сприяють працевлаштуванню випускників і вторинній зайнятості, активно працюють у кількох напрямках.

По-перше, ці фахівці проводять консультації для здобувачів освіти та випускників, допомагаючи їм у професійному самовизначенні. Вони використовують різні методи під час індивідуальних консультацій для виявлення схильностей та здібностей майбутніх працівників.

По-друге, вони забезпечують двосторонній зв'язок з роботодавцями, надаючи здобувачам освіти можливість набувати професійного досвіду, продемонструвати свої здібності та потрапити до кадрових резервів організацій.

По-третє, центри організовують заходи, які сприяють створенню ділових контактів між студентами, випускниками та роботодавцями, що пропонують вакансії для тих, хто не має досвіду роботи. Вони також надають можливість отримати рекомендації від кадрових служб через семінари, майстер-класи та «круглі столи», орієнтовані на навчання тих, хто прагне побудувати свою кар'єру. Діяльність деяких центрів зосереджена на розширенні кругозору студентів щодо пошуку роботи та працевлаштування за допомогою лекцій і спеціальних курсів. Ці програми охоплюють такі важливі теми, як стан ринку праці, способи пошуку вакансій, створення професійного резюме, ефективне проходження співбесіди та правові аспекти зайнятості. Вони допомагають здобувачам освіти орієнтуватися серед безлічі пропозицій на ринку праці,

вибрати найкращий варіант, який відповідає їхнім інтересам, і отримати бажану роботу завдяки навичкам самопрезентації.

Основними компонентами технології підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціального супроводу патронатної сім'ї є:

- ціннісно-орієнтаційний компонент ;
- змістовний компонент;
- технологічно-процесуальний компонент;
- діагностично-результативний компонент.

Однією з ключових особливостей розвитку підготовки фахівців із соціальної роботи у вищих навчальних закладах є питання поєднання гуманітарних та професійних дисциплін, а також забезпечення балансу між універсальністю і професіоналізацією навчального процесу. З одного боку, система підготовки вимагає інтеграції та створення єдиного теоретичного підходу й загальних рамок знань. З іншого боку, соціальна сфера і суспільство потребують фахівців, орієнтованих на практику, які володіють конкретними знаннями, навичками та компетенціями, що можуть бути безпосередньо застосовані в реальних умовах.

Підготовка фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей є важливим етапом у розвитку соціальної сфери в Україні. Актуальність цього напрямку зумовлена численними соціально-економічними змінами, потребами ринку праці та необхідністю вирішення соціальних проблем сучасного українського суспільства. На основі проведеного дослідження можна зробити кілька ключових висновків.

По-перше, значення компетентнісного підходу в освітньому процесі набуває все більшої ваги, оскільки він дозволяє не лише теоретично підготувати студентів, але й забезпечити їх практичними навичками для ефективного виконання професійних обов'язків. Однак результати дослідження вказують на проблему відсутності достатніх практичних навичок у здобувачів освіти, що робить їх менш готовими до реальних викликів соціальної роботи.

По-друге, важливим є інтеграція гуманітарних і професійних дисциплін у навчальний процес. Це дозволяє забезпечити як універсальну, так і спеціалізовану підготовку, що є необхідним для роботи в соціальній сфері. Водночас, необхідно звернути увагу на зміцнення практичної складової навчання, що дасть можливість студентам успішно адаптуватися до реальних умов роботи та використовувати набуті знання на практиці.

Також важливим аспектом є розвиток комунікативних навичок, оскільки здатність до ефективного спілкування є однією з основних вимог до фахівців із соціальної роботи. Позитивне ставлення здобувачів освіти до навчального процесу та створення умов для емоційного і творчого розвитку є критичними для досягнення високих результатів у їхній професійній підготовці.

Проблеми професійного самовизначення здобувачів освіти та недостатня усвідомленість вибору спеціальності вказують на необхідність удосконалення профорієнтаційної роботи вже на етапі середньої освіти, що допоможе абітурієнтам зробити більш свідомий і обґрунтований вибір.

Таким чином, успішна підготовка фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей потребує комплексного підходу, який включає як теоретичну підготовку, так і розвиток практичних навичок, удосконалення комунікативних здібностей, а також ефективну профорієнтацію. Тільки за таких умов майбутні фахівці зможуть успішно реалізувати себе у професії та забезпечити високий рівень соціальної підтримки для патронатних сімей.

2.3. Розробка вибіркового освітнього компоненту «Соціальний супровід патронатної сім'ї»

Аналіз навчальних планів підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» на ОС «бакалавр» та «магістр» показав, що питання соціального супроводу патронатної сім'ї висвітлюються лише частково. Опитування майбутніх фахівців із соціальної роботи виявило, що більшість із

них здобули лише теоретичні знання, при цьому не маючи чіткої уяви про їх практичне застосування. Здобувачів освіти не знайомі з конкретними етапами та алгоритмом дій при соціальному супроводі патронатних сімей і не усвідомлюють важливість цієї діяльності. Окрім того, понад половина випускників цієї спеціальності не готові працювати в цій сфері.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що важливою умовою формування готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї є поєднання загальної підготовки, яка ґрунтується на основних освітніх компонентах, що викладається у закладі вищої освіти, із спеціалізованою (вибірковою) підготовкою. Основу цієї спеціалізованої підготовки становить вибірковий освітній компонент «Соціальний супровід патронатної сім'ї» (Додаток І), який доповнює основну підготовку здобувача освіти та забезпечує підготовку кваліфікованого фахівця. Зміст цього компонента, який може бути доповнений і оновлений, дозволяє ознайомити студентів з найновішими досягненнями науки та практики, поглиблюючи їх професійні знання і навички. Інтегрований підхід у створенні цього компоненту дозволяє встановлювати міждисциплінарні зв'язки та забезпечує послідовність у підготовці соціальних працівників. Курс «Соціальний супровід патронатної сім'ї» має вивчатися після освоєння здобувачами освіти теоретичних аспектів соціальної роботи, основ соціології, соціальної педагогіки, соціальної політики, психології та законодавства. Вивчення цього компонента передбачає поступове ускладнення видів діяльності – від навчальної до наукової, при цьому знання та навички, здобуті під час вивчення базових освітніх компонентів, служать основою для засвоєння матеріалу в межах вибіркового компонента в VIII семестрі.

Курс «Соціальний супровід патронатної сім'ї» надає здобувачам освіти знання і практичні навички для роботи з найбільш уразливими категоріями сімей в умовах соціальних викликів. Цей курс є важливим етапом у підготовці фахівців соціальної роботи, здатних ефективно працювати з патронатними

сім'ями, забезпечувати підтримку та надавати професійну допомогу в складних життєвих ситуаціях.

Основними завданнями БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» є: Завданням курсу є розвиток у студентів компетентностей для здійснення соціальної роботи з патронатними сім'ями, уміння організовувати підтримку, консультування, навчання, а також оцінювати ефективність наданої допомоги та проводити моніторинг процесу соціального супроводу.

БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» ставить наступні цілі:

- Надати студентам знання про соціальний супровід патронатних сімей, основи правового захисту дітей та сім'ї.
- Розвинути у студентів навички комунікації, ведення документації, кризового втручання та надання психологічної підтримки.
- Сформувати у здобувачів освіти здатність ефективно працювати з патронатними сім'ями в умовах воєнного стану та інших кризових ситуацій.
- Ознайомити студентів з етичними, правовими та психологічними аспектами супроводу патронатних сімей.

Програма БОК містить один змістових модуль «Основні засади соціального супроводу патронатної сім'ї». Змістовий модуль передбачає ознайомлення здобувачів освіти з такими темами: «Вступ до соціального супроводу патронатної сім'ї»; «Ведення випадку як центральна технологія соціального супроводу клієнта»; «Правові аспекти соціального супроводу патронатних сімей»; «Психологічні аспекти роботи з патронатними сім'ями»; «Технології соціального супроводу в патронатній сім'ї»; «Кризи в патронатних сім'ях та методи кризового втручання»; «Співпраця соціальних служб та інших установ в процесі супроводу патронатних сімей»; «Етика соціальної роботи в патронатних сім'ях».

До самостійної роботи належать завдання творчого характеру, які дають здобувачам освіти можливість не тільки відтворювати отриману інформацію, але й поглиблювати, доповнювати та закріплювати свої знання.

Організовуючи освітній процес у закладах вищої освіти, важливо використовувати такі методи і форми навчання, які не лише забезпечують здобуття знань та практичних вмінь, але й сприяють освоєнню професійних цінностей. Це охоплює як основні, так і спеціалізовані навички: уміння ефективно спілкуватися, будувати професійні стосунки з клієнтами, допомагати їм побачити себе з іншого боку, а також навички аналізу проблемних ситуацій, постановки цілей, розробки плану дій та оцінки як власних, так і клієнтських дій.

Отже, під час викладання цього БОК ми рекомендуємо застосовувати такі методи навчання:

1) Лекційне заняття:

– *традиційна лекція* – це лекція, в якій викладається теоретичний матеріал. Головною метою такої лекції є надання теоретичних основ навчання, стимулювання інтересу до предмета та формування орієнтирів для самостійної роботи з курсом;

– *лекція-візуалізація* – це лекція, в якій активно використовуються демонстраційні матеріали та наочні форми, що не лише доповнюють усну інформацію, але й є основними носіями змісту. Читання лекції перетворюється на вільне та розгорнуте коментування підготовлених матеріалів. Важливими аспектами цієї лекції є візуальна логіка, ритм подачі матеріалу, його дозування та майстерність взаємодії викладача з аудиторією;

– *проблемна лекція* – це лекція, яка належить до активних методів навчання. На даній лекції новий матеріал подається як невідоме, яке потрібно «відкрити». Викладач створює проблемну ситуацію, спонукаючи здобувачів освіти до пошуку її розв'язання, поступово наближаючи їх до відповіді. У проблемній задачі містяться суперечності, які треба знайти та вирішити. Такий тип лекції розвиває теоретичне мислення, пізнавальний інтерес до предмета і стимулює професійну мотивацію. Важливо, що цей метод неможливо застосовувати без попереднього ознайомлення здобувачів освіти з матеріалом освітнього компонента;

– *лекція-прес-конференція* – це форма лекції, що організовується як дискусія для визначення рівня засвоєння матеріалу. Головною метою такої лекції є активізація участі здобувачів освіти шляхом інформування кожного з них. Лекція-прес-конференція може проводитись: на початку вивчення теми, щоб виявити інтереси та потреби здобувачів освіти і визначити їх підготовленість; в середині курсу для залучення уваги до ключових моментів навчального матеріалу; в кінці курсу чи теми для обговорення можливостей застосування отриманих знань на практиці;

– *лекція-провокація* – це тип лекції, спрямований на розвиток у здобувачів освіти здатності швидко аналізувати професійні ситуації, виступати в ролі експертів, опонентів або рецензентів, а також виявляти недостовірну чи неточну інформацію. Такі навички формуються за допомогою принципу ігрової діяльності, що включає елементи конфліктності, проблемності та спільної роботи.

Отже, під час викладання цього освітнього компонента ми рекомендуємо використовувати такі методи навчання:

1. Лекційне заняття:

– Традиційна лекція – це форма лекції, під час якої викладається теоретичний матеріал. Головною метою такої лекції є надання теоретичних основ курсу, стимулювання інтересу до предмета та формування основ для самостійної роботи студентів.

– Лекція-візуалізація – це лекція, в якій активно використовуються демонстраційні матеріали та наочні засоби, які не лише доповнюють усну інформацію, але й є основними носіями змісту. Лекція стає більш інтерактивною завдяки коментуванню підготовлених матеріалів. Важливими аспектами є візуальна логіка, ритм подачі матеріалу та майстерність взаємодії викладача з аудиторією.

– Проблемна лекція – цей тип лекції належить до активних методів навчання. Новий матеріал подається як невідоме, яке потрібно розкрити.

Викладач створює проблемну ситуацію, стимулюючи здобувачів освіти до пошуку рішення, поступово наближаючи їх до відповіді. Така лекція розвиває теоретичне мислення, пізнавальний інтерес і професійну мотивацію. Важливо, що цей метод вимагає попереднього ознайомлення студентів з матеріалом.

– Лекція-прес-конференція – це форма лекції, що проходить у форматі дискусії, з метою визначити рівень засвоєння матеріалу. Головною метою є активізація участі студентів через інформування кожного з них. Лекція-прес-конференція може проводитися на різних етапах курсу: на початку – для виявлення інтересів та потреб студентів, у середині – для залучення уваги до ключових моментів, в кінці – для обговорення можливості застосування знань на практиці.

– Лекція-провокація – цей тип лекції спрямований на розвиток здатності студентів швидко аналізувати професійні ситуації, брати на себе роль експертів, опонентів чи рецензентів, а також виявляти неточну чи неправдиву інформацію. Такі навички формуються через принцип ігрової діяльності, який включає елементи конфлікту, проблематизації та спільної роботи.

2. Практичне заняття:

– Традиційне практичне (лабораторне) заняття – це процес поетапного виконання конкретних завдань під керівництвом викладача, спрямований на досягнення визначеного результату. Основною метою такого заняття є поглиблення та деталізація знань, отриманих під час лекцій.

– Ділова гра – це моделювання реальної ситуації в умовах виробництва чи бізнесу, що виконується у вигляді гри. Кожен учасник виконує визначену роль і діє відповідно до поведінки людей у реальному житті, враховуючи встановлені правила гри. Основна мета ділової гри – розвиток як теоретичного, так і практичного мислення в професійній сфері.

– Круглий стіл – це формат практичного заняття, на якому обговорюються різні погляди на одне й те ж питання, що дає змогу учасникам

прийти до спільних рішень та позицій. Основною метою є поглиблення теоретичних знань і прогнозування можливих практичних результатів.

– Мозковий штурм («мозкова атака») – це метод організації практичного заняття, що сприяє розвитку творчої активності учасників. Вони генерують якомога більше ідей для вирішення проблеми, з яких потім обирається найбільш доцільний варіант для практичного застосування. Метою є стимулювання творчості, гнучкості мислення та відходу від звичних рішень для досягнення конкретної практичної мети.

– Метод кейсів – це форма організації практичних занять, що допомагає здобувачам освіти аналізувати ситуації, оцінювати альтернативи, обирати оптимальні варіанти і планувати їх реалізацію. Основною метою є активна участь кожного студента в процесі аналізу ситуації та прийняття рішень, формування навичок командної роботи та ухвалення рішень у ситуаціях з обмеженою інформацією й часом.

В результаті використання цих методів навчання на лекціях та практичних заняттях здобувачі освіти зможуть, по-перше, глибше засвоїти теоретичний матеріал, ефективно організувати та структурувати отриману інформацію, а також розвинути необхідний понятійний апарат для розуміння основних соціально-психологічних проблем. По-друге, під час практичних занять вони повинні навчитися застосовувати теоретичні знання для аналізу соціально-психологічних явищ у реальному житті, розвивати навички психологічного аналізу соціальної реальності та здобувати вміння оцінювати свої соціально-психологічні характеристики та особливості поведінки.

Для діагностики успішності навчання здобувачів освіти ми пропонуємо використовувати такі методи та засоби:

- тестування;
- опитування;
- самостійна робота.

Форма контролю вивчення освітнього компонента «Соціальний супровід патронатної сім'ї» передбачає залік. Поточний контроль проводиться під час

практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретних завдань. Поточний контроль здійснюється у різних формах, таких як опитування, робота в малих групах, індивідуальна робота здобувачів освіти, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, контроль за засвоєнням матеріалу для самостійного опрацювання та інші. Максимальний бал для кожної форми роботи зазначено в таблиці 2 силабуса (Додаток І) освітнього компонента.

Отже, для успішної підготовки майбутніх соціальних працівників, здатних працювати з патронатними сім'ями, необхідно поєднувати теоретичні та практичні знання, використовувати новітні методи навчання, а також забезпечити гнучкий і прогресивний підхід до формування професійної готовності студентів.

Отже, БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» надає здобувачам освіти знання про проблеми, що виникають під час соціального супроводу сімей у таких умовах; вивчення основних форм і методів супроводу цієї категорії; ознайомлення з алгоритмом ведення випадку; формування теоретичних знань з курсу та розвитку навичок їх застосування на практиці; знайомство з функціями та ролями фахівців із соціальної роботи у процесі надання супроводу сім'ям в умовах воєнного стану; навчання особливостям комунікаційної взаємодії з клієнтом.

Висновки до другого розділу

Аналіз навчальних планів показує, що лише окремі освітні компоненти охоплюють питання соціального супроводу сімей. Виявлено один освітній компонент «Соціальний супровід сімей», який розглядає нормативно-правову основу супроводу, соціальний супровід різних категорій сімей та дітей, концептуальні принципи оцінки потреб дитини та її сім'ї, ведення випадку та документування супроводу. Проте відсутня тема, що безпосередньо стосується соціального супроводу патронатної сім'ї. Також не виявлено жодного освітнього компонента, який би комплексно розкривав теоретичні основи

підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї. Результати опитування здобувачів освіти свідчать про недостатній рівень сформованих знань, вмінь та практичних навичок у галузі соціального супроводу патронатної сім'ї.

Було також виявлено, що лише 17% здобувачів освіти відзначають свою готовність працювати в напрямку соціального супроводу патронатної сім'ї, оскільки вони володіють знаннями, які можуть застосувати на практиці. Однак велика частина опитаних заявили про свою неготовність надавати послугу соціального супроводу. Це свідчить про те, що лише менша частина випускників цієї спеціальності дійсно готові здійснювати соціальний супровід патронатної сім'ї.

Важливим аспектом формування готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї є поєднання загальної підготовки на основі основних освітніх компонентів та спеціальної підготовки, яка передбачає БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї». Цей БОК має низку переваг як у змістовному, так і у процесуальному аспектах, порівняно з іншими формами організації навчального процесу у вищому навчальному закладі.

ВИСНОВКИ

Враховуючи вищезазначене, можна зробити такі висновки з нашої магістерської роботи:

Патронат над дітьми є важливою інноваційною формою тимчасового догляду та виховання дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. В Україні цей механізм закріплений законодавчо. Патронат дозволяє забезпечити безпечні умови для дітей, зберігаючи при цьому їх зв'язки з біологічною родиною та надаючи можливість для їх реабілітації та соціалізації.

Це тимчасова форма опіки, що дозволяє зберегти індивідуальний підхід до потреб кожної дитини і при цьому дає шанс на відновлення родинних стосунків, у разі можливості повернення дитини в її біологічну родину. Патронатні вихователі, проходячи спеціалізовану підготовку, виконують ключову роль у підтримці дітей, що пережили травмуючі ситуації, і активно співпрацюють з біологічними родинами, допомагаючи їм подолати кризові обставини.

Переваги цієї форми опіки включають не тільки емоційну підтримку дитини, а й забезпечення її фізичного, психологічного та соціального розвитку, а також можливість уникнути інституціоналізації, що може мати негативні наслідки для психічного здоров'я дитини. Патронат також є частиною важливої реформи деінституціалізації в Україні, спрямованої на покращення системи захисту прав дітей та створення безпечного, родинного середовища для тих, хто цього найбільше потребує.

Соціальний супровід патронату над дитиною в Україні є важливим інструментом, що дозволяє надавати тимчасову підтримку дітям, які опинилися в складних життєвих обставинах, забезпечуючи їм безпечне та підтримуюче середовище, яке максимально наближене до сімейних умов. Соціальний супровід патронату над дитиною є важливою частиною системи соціального захисту в Україні, яка забезпечує не лише захист прав дітей, а й сприяє реінтеграції родин, надаючи їм можливість подолати складні життєві обставини. Цей процес є інтегрованим і багатограним, що дозволяє досягти

позитивних результатів у забезпеченні благополуччя дитини та підтримці її розвитку в умовах, найближчих до сімейних.

Аналіз навчальних планів показує, що лише окремі освітні компоненти охоплюють питання соціального супроводу сімей. Виявлено один освітній компонент «Соціальний супровід сімей», який розглядає нормативно-правову основу супроводу, соціальний супровід різних категорій сімей та дітей, концептуальні принципи оцінки потреб дитини та її сім'ї, ведення випадку та документування супроводу. Проте відсутня тема, що безпосередньо стосується соціального супроводу патронатної сім'ї. Також не виявлено жодного освітнього компонента, який би комплексно розкривав теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї. Результати опитування здобувачів освіти свідчать про недостатній рівень сформованих знань, вмінь та практичних навичок у галузі соціального супроводу патронатної сім'ї.

Було також виявлено, що лише 17% здобувачів освіти відзначають свою готовність працювати в напрямку соціального супроводу патронатної сім'ї, оскільки вони володіють знаннями, які можуть застосувати на практиці. Однак велика частина опитаних заявили про свою неготовність надавати послугу соціального супроводу. Це свідчить про те, що лише менша частина випускників цієї спеціальності дійсно готові здійснювати соціальний супровід патронатної сім'ї.

Важливим аспектом формування готовності майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатної сім'ї є поєднання загальної підготовки на основі основних освітніх компонентів та спеціальної підготовки, яка передбачає БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї». Цей БОК має низку переваг як у змістовному, так і у процесуальному аспектах, порівняно з іншими формами організації навчального процесу у вищому навчальному закладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bychkova S. Legal regulation of foster care of children in Ukraine: gaps and conflicts. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2020. Vol. 27, № 1. С. 132-146.

2. Березовська Л.І. Формування комунікативно–мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. URL:<http://www.sworld.education/conference/year-conference-sw/the-content-of-conferences/archives-of-individual-conferences/dec-2016> (дата звернення: 15.06.2025).

3. Бичук І. О. Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (з досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальний супровід»). *Ввічливість. Humanitas*. 2021. № 4. С. 3-9.

4. В Україні 559 сімей патронатних вихователів. URL: <https://nssu.gov.ua/news/v-ukraini-559-simej-patronatnykh-vykhovateliv> (дата звернення: 15.06.2025).

5. Грабовська Г., Хомусько Є. Патронат як одна з альтернативних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 90-94.

6. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.05.2025).

7. Досягнення проєкту «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» /Національна соціальна сервісна служба України. URL : <https://nssu.gov.ua/news/dosiahnennia-proiektu-rodyna-dlia-kozhnoi-dytyny-rozvytok-simeinoho-patronatu> (дата звернення: 07.05.2025).

8. Івженко І., Голубенко Т., Дичко О. Підготовка фахівців соціальної роботи (соціальних працівників) в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6 (12). С. 388-400.

9. Каленцова Д.О., Чернишова В.Ю. Право дитини на сім'ю: юридичні аспекти усиновлення, опіки та патронату в Україні. *Київський юридичний журнал*. 2025. Вип. 7. С. 29-35.

10. Кметик Х.В. Патронат над дітьми як альтернативна форма влаштування дитини. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 лютого 2023 р. / Національний авіаційний університет. Київ, 2023. С. 465-468.

11. Козубовська І.В., Шелевер О.В. Зарубіжний досвід опіки дітей, позбавлених батьківського піклування. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. № 32-33. С.76-79.

12. Кравчик М.Б. Особливості патронату в законодавстві України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 5. С. 25-30.

13. Кратінова В. Деякі питання соціально-педагогічної підтримки дітей-сиріт в патронатних сім'ях. *Соціальна педагогіка*. 2009. № 6. С. 133-140.

14. Лешанич Л.В. Досвід застосування фостерного виховання в деяких зарубіжних країнах. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2023. № 4. С. 152-155.

15. Логвиненко Т.О. Науково-дослідницька діяльність як чинник підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий вісник Ужгородського університету. Педагогіка. Соціальна робота*. 2019. Вип.1 (44). С.102-105.

16. Лютий В., Павлик О. Критерії оцінювання якості послуги патронату над дитиною. *Social Work and Education*. 2020. Vol. 7. № 3. Pp. 263-278.

17. Мельник Ж.В., Співак Д.В. Професійна ідентичність майбутніх фахівців сфери соціальної роботи в період воєнного стану. *Scientific Bulletin of Kherson State University Series Psychologica*. 2023. № 2. С. 32-38.

18. Паращук Л. Г., Сендецька І. В. Цивілістична природа договору про патронат над дитиною: застосування європейського досвіду в Україні. 2022. С. 50-53.

19. Партнерство «Кожній дитині». URL: <https://www.p4ec.org.ua/> (дата звернення: 04.10.2025).

20. Патронатна сім'я: як та хто може створити (частина 1). URL: <https://childrights.org.ua/news/patronatna-simya-yak-ta-hto-mozhe-stvoryty-chastyna-1/> (дата звернення: 04.10.2025).

21. Петрочко Ж. Інновації соціальної роботи щодо забезпечення права дитини на сім'ю: супровід сімей із чат-боту «Дитина не сама». *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № (3). С. 62–69.

22. Петрочко Ж., Дем'янцева А. Змістово-технологічне забезпечення соціальної роботи з дитиною, влаштованою в сім'ю патронатного вихователя. *Social work and education*. 2020. Т. 7. № 2. С. 186-200.

23. Петрочко Ж.В. Теоретичні основи патронату над дітьми. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/spttp_2014_1_15.pdf (дата звернення: 04.09.2025).

24. Петушкова Л. Взаємодія спеціалістів у процесі надання послуги з патронату. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8. №2. Рр. 244-259.

25. Плахотнюк А.В., Аргат Я.П. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. *Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір: матеріали Всеукр. науково-практ. конф. здобувачів вищ. освіти, м. Біла Церква, 19 трав. 2022 р. Біла Церква, 2022*. С. 48-50.

26. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо оплати послуг патронатних вихователів: Закон України від 20.12.2016 р №1794-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1794-19#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми: Закон України від 26.01.2016. № 936-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/936-19#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

28. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання послуги патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів

України від 30.05.2024 № 633. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/633-2024-п#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

29. Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 581. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.06.2025).

30. Про Державний бюджет України на 2025 рік: Закон України від 19.11.2024 №4059-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

31. Про додаткові заходи щодо захисту прав дітей в умовах збройної агресії проти України: Указ Президента України від 24.11.2025 № 859/2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/859/2025#Text> (дата звернення: 29.11.2025).

32. Про затвердження Програми підготовки патронатних вихователів: Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.08.2017 р. №1349. URL :<https://ips.ligazakon.net/document/FN034905> (дата звернення: 04.09.2025).

33. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

34. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 04.09.2025).

35. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.20221 № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 25.06.2025).

36. Протас О.Л. Соціальний супровід сім'ї у діяльності центрів соціальних служб. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 9 (49). С. 2000-2010.

37. Процьків Н.М., Гетьманцева Н.Д. Сімейне право : навчально-методичний посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 148 с.

38. Резнік Г.О. Особливості інституту патронатного виховання. *Приватне право і підприємництво*. 2019. № 9. С. 106-109.

39. Романюк У. В. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : дис. канд. юр. наук: 12.00.03; Хмельницький університет управління та права; наук. кер. Ватрас В.А. Хмельницьк, 2018. 227 с.

40. Самілик Л.О., Кондратюк В.В. Патронат над дітьми як форма забезпечення сімейного виховання. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 1(18). С. 138-148.

41. Сердечна І. Л. Патронат над дітьми: деякі питання. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу*: зб. тез доп. Всеукр. наук. конф., м. Хмельницький, 17 квіт. 2021 р. Хмельницький, 2021. С. 180–183.

42. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 07.06.2025).

43. Слосанська Г. І. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії : автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2011. 20 с.

44. Стандарт вищої освіти: Наказ Міністерства освіти та науки України від 24.04.2019 № 556. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/231-sotsialna-robota-magistr.pdf> (дата звернення: 25.06.2025).

45. Суліменко О.М. Патронат над дитиною як різновид тимчасового влаштування в умовах максимально наближених до сім'ї. *Наукові та освітні трансформації в сучасному світі* : зб. матеріалів Всеукр. міждисциплінар. науково-практ.конф., м. Чернігів, 15 лип.2021 р. Чернігів, 2021. С. 273-275.

46. Сьомкіна І.С. Сім'я, яка перебуває в складних життєвих обставинах, як об'єкт соціально-педагогічного супроводу. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/11oct2015/44.pdf> (дата звернення: 24.04.2025).

47. Тельнік О.Б. Щодо окремих проблемних аспектів перспективних змін до актів сімейного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 140-144.

48. Тімуш І.С. Патронатна сім'я як формат прийомного виховання. *Інноваційний розвиток правової науки в умовах модернізації суспільства: Х Міжнародна науково-практична конференція, 28 лютого 2020 р., м. Київ: зб. доп. К.: НАУ, 2020. С. 167-169.*

49. Тюріна Т., Кінаш О. Стан та перспективи розвитку сімейних форм опіки в сучасній Україні. *Social Work and Education*. 2022. Вип. 9 (4). С. 500-507.

50. Філіппських М., Дубинський І. Патронат над дітьми як форма сімейного виховання. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці* : матеріали XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Миколаїв, 30 верес. 1 жовт. 2021 р. Миколаїв, 2021. С. 585-586.

51. Фінагєєва І.О. Патронат як форма опіки та піклування над дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип.90. Частина 2. С. 217-222.

52. Фуштей Л. Історія становлення патронатних відносин в Україні. *Освітній простір України: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. 2015. С. 19-20.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порядок створення патронатної сім'ї

ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ПАТРОНАТНОЇ СІМ'Ї

1 Зверніться до Служби у справах дітей та подайте:

- заяву
- копію паспорта
- довідку про стан здоров'я кандидата в патронатні вихователі та осіб, які проживають разом з ним
- копію свідоцтва про шлюб
- або інший документ, що підтверджує родинні стосунки кандидата та добровільного помічника
- довідку про відсутність судимості, зокрема членів його сім'ї, які досягли 14-річного віку
- копію документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням
- письмову згоду кандидата в патронатні вихователі та членів його сім'ї (зокрема, дітей, які можуть її висловити)

2 Пройдіть навчання разом із добровільним помічником

Це може бути повнолітній член родини/повнолітня особа, з якою ви спільно проживаєте

НАЦІОНАЛЬНА СОЦІАЛЬНА СЕРВІСНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

3

Дочекайтеся рекомендації

4

Укладіть договір про надання послуг з патронату

УПРОДОВЖ МІСЯЦЯ

5

Отримайте рішення

Рішення про влаштування в сім'ю патронатного вихователя ухвалює орган опіки та піклування за місцем проживання або влаштування дитини

Загальний термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати 6 місяців

Державна підтримка патронатних сімей**Соцдопомога на утримання дитини**, в розмірі двох прожиткових мінімумів для дітей відповідного віку**Оплата послуг патронату над дитиною** (грошове забезпечення), у розмірі п'яти прожиткових мінімумів для працездатних осіб на місяцьНАЦІОНАЛЬНА
СОЦІАЛЬНА СЕРВІСНА
СЛУЖБА УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Підстави для влаштування дитини під патронат:

- » заява батьків чи законних представників/самої дитини
- » акт про покинуту або знайдену дитину, дитину, яку батьки (родичі) відмовилися забрати з полігрового будинку (іншого закладу здоров'я), у разі відсутності інформації про місце перебування батьків чи законних представників дитини, наявності загрози життю або здоров'ю
- » рішення органу опіки і піклування про негайне відібрання дитини
- » акт про виявлення розлученої з сім'єю дитини, яка не є громадянином України

Додаток В

АКТ про факт передачі дитини

_____ 20__ р.

_____ год. _____ хв.

Служба у справах дітей _____
(найменування служби у справах дітей)

в особі _____
(найменування посади, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності))

у присутності _____
(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) особи, яка передає дитину, чи

суб'єкта виявлення та/або організації соціального захисту дітей

із зазначенням статусу чи місця роботи)

передає _____
(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) дитини, дата народження)

особі _____
(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) особи, яка передає дитину,

із зазначенням статусу чи місця роботи)

документ, що посвідчує особу, _____, серія _____, номер
_____, коли і ким виданий _____

на підставі _____
(рішення/розпорядження/наказ служби у справах дітей, номер, дата;

заяви батьків/законних представників чи одного з них)

1. Стан дитини на момент передачі (зазначити зовнішні ознаки)

Температура тіла: _____
Зовнішній вигляд дитини: ☐ здоровий ☐ хворобливий ☐ занедбаний Наявні: ☐ педикульоз ☐ шкірні висипання; ☐ синці, гематоми ☐ рани ☐ подряпини, садна ☐ опіки ☐ порізи ☐ ускладнене дихання, задишка ☐ кашель ☐ порушення: слуху ☐ зору ☐ мови ☐ опорно-рухового апарату ☐ скарги дитини на:
Емоційний стан дитини: ☐ врівноважений, спокійний ☐ радісний ☐ сумний ☐ пригнічений ☐ надмірно збуджений ☐ тривожний ☐ дитина у стані страху ☐ замкнутий, мовчазний Поведінкові прояви: ☐ дитина плаче ☐ проявляє агресію ☐ інші:
Одяг дитини: ☐ лише те, що на дитині: ☐ не відповідає сезону ☐ не відповідає віку дитини ☐ брудний ☐ не придатний для використання;

☐ має додатковий одяг: ☐ не відповідає сезону ☐ не відповідає віку дитини ☐ брудний ☐ не придатний для використання ☐ має придатний сезонний одяг ☐ має придатний одяг для кількох сезонів

Дитина має:

☐ спідню білизну ☐ одяг для сну ☐ для дому ☐ для відвідування навчального закладу ☐ інше:

Взуття дитини:

☐ лише те, що на дитині;

☐ є в наявності: ☐ для дому ☐ для вулиці ☐ для прогулянок ☐ для спортивних занять

☐ взуття не відповідає сезону ☐ не придатне для використання

Іграшки:

☐ немає в наявності ☐ не відповідають віку дитини

☐ інше:

Шкільне приладдя:

☐ немає в наявності ☐ наявне частково

☐ інше:

Пам'ятні речі:

☐ фотографії ☐ малюнки ☐ поробки ☐ листи

☐ інше:

Засоби комунікації:

☐ мобільний телефон ☐ планшет ☐ ноутбук

☐ інше:

Інші речі, що належать дитині:

2. Перелік документів, що передаються разом з дитиною:

Найменування документа, номер, дата видачі	Наявність документа під час передачі дитини (так, ні)	Примітка
Наказ служби про влаштування/передачу дитини/дітей		
Акт про факт передачі дитини		
У разі передачі дитини з інвалідністю		
Інші документи (зазначити)		

Посадова особа служби у справах дітей	_____ (підпис)	_____ (ініціали та прізвище)
Особа, яка передає дитину	_____ (підпис)	_____ (ініціали та прізвище)
Особа, яка приймає дитину	_____ (підпис)	_____ (ініціали та прізвище)''

НАЦІОНАЛЬНА
СОЦІАЛЬНА СЕРВІСНА
СЛУЖБА УКРАЇНИ

Робота патронатного вихователя оплачується:

- ✓ **фізична особа:** 3 мінімальні заробітні плати/місяць
- ✓ **ФОП:** 3 мінімальні заробітні плати/місяць + сума податку + сума ЕСВ

КВЕДи 97.00 та/або 88.41 та/або 85.59

- ✓ **+ 10% може додаватися до оплати, за умови:**
 - дитина з інвалідністю
 - дитина з ВІЛ-позитивним статусом
 - дитина до 1 року
 - вагітна до 18 років
 - більше 2-х дітей одночасно
- ✓ **також оплачуватиметься робота помічника патронатного вихователя**

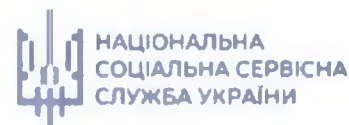
НАЦІОНАЛЬНА
СОЦІАЛЬНА СЕРВІСНА
СЛУЖБА УКРАЇНИ

Соціальна допомога на утримання дитини становить:

- **2,5 ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ**
на кожну дитину під патронатом
- **3,5 ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ**
для дитини з інвалідністю
- **«ПАКУНОК МАЛЮКА» АБО
КОМПЕНСАЦІЯ ЙОГО ВАРТОСТІ**
для новонародженої дитини

Як стати патронатним
вихователем?

Звернутися до місцевої
служби у справах дітей

Терміни перебування у патронатній родині:

ДО 3 МІСЯЦІВ

ДО 6 МІСЯЦІВ

може бути продовжено за рішенням органу опіки та піклування

ПОНАД 6 МІСЯЦІВ:

- під час дії воєнного стану, якщо триває процедура позбавлення батьківських прав
- коли за рішенням суду дитину вилучають у батьків без позбавлення їхніх прав

354 ГРОМАДИ

надають послугу патронату

інформація станом
на 1 листопада 2025 року

Матеріали надруковані в межах проекту «Підтримка реформи Кращого догляду у Волинській області шляхом посилення соціальних послуг та системи догляду за дітьми»

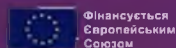

ПАТРОНАТНІ ВИХОВАТЕЛІ

тимчасово доглядають дитину (3-6 місяців), яка з різних причин не може бути зі своїми батьками. Патронатні вихователі отримують щомісячну оплату праці від держави та додаткову підтримку від облдержадміністрації

Дізнайся, як прийняти
дитину в родину

0800339083

Волинський національний університет імені Лесі Українки

**Анкета-опитування здобувачів освіти
щодо якості підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи
до соціального супроводу патронатної сім'ї**

Шановні здобувачі освіти!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, яке проводиться з метою з'ясування Вашого рівня професійної готовності до соціального супроводу патронатної сім'ї.

Вам буде запропоновано декілька питань. Виберіть варіант відповіді, найбільш відповідний на вашу думку або дайте розгорнуту відповідь.

Опитування анонімне. Ми гарантуємо конфіденційність особи, яка заповнює анкету. Результати опитування буде представлено тільки в узагальненому вигляді. Сподіваємося на Ваші щирі відповіді.

1. Виберіть правильне визначення терміну «патронатна сім'я»:

- 1) патронатна сім'я – це сім'я, яка на постійній основі приймає дитину на виховання, надаючи їй всі необхідні соціальні та матеріальні умови для життя;
- 2) патронатна сім'я – це сім'я, в якій дитина перебуває до досягнення нею 18 років, після чого вона стає повноправним членом родини;
- 3) патронатна сім'я – це сім'я, яка на тимчасовій основі приймає дитину на виховання та догляд в умовах, наближених до сімейних;
- 4) патронатна сім'я – це спеціалізований заклад для тимчасового перебування дітей з інтернатами, в якому виховуються діти від 7 до 18 років.

2. Чи знаєте Ви, що таке «соціальний супровід»?

- 1) так, знаю;
- 2) ні, не знаю.

3. Під час вивчення яких освітніх компонентів розглядалась роль соціального супроводу як виду соціальної роботи, який спрямований на надання соціальної опіки, підтримки та патронажу соціально незахищеним категоріям дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів та підвищення їх соціального статусу? в умовах воєнного стану? Перерахуйте:

4. Які теми, на вашу думку, є найбільш важливими для підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до соціального супроводу патронатних сімей?

- 1) правові аспекти соціального супроводу;
- 2) психологічні особливості дітей в патронатних сім'ях;
- 3) організація та координація роботи з патронатними сім'ями;
- 4) етика та професійні стандарти;
- 5) робота з батьками, що потребують підтримки;
- 6) співпраця з іншими соціальними службами.

5. Які аспекти практичної підготовки ви вважаєте найбільш важливими для роботи з патронатними сім'ями?

- 1) спілкування з дітьми;
- 2) оцінка потреб сім'ї;
- 3) розробка індивідуальних планів супроводу;
- 4) робота з іншими соціальними інститутами;
- 5) психологічна підтримка батьків і дітей.

6. Які навички ви вважаєте найбільш важливими для роботи фахівця із соціальної роботи у сфері патронатного супроводу?

- 1) емпатія та комунікативні навички;
- 2) аналітичне мислення;
- 3) вміння працювати в команді;
- 4) конфліктологічні навички;
- 5) управлінські навички.

7. Чи достатньо Ви володієте знаннями (особливостями) соціального супроводу патронатної сім'ї?

- 1) володію цими знаннями у повному обсязі;
- 2) володію цими знаннями частково, більшою мірою;
- 3) володію цими знаннями частково, незначною мірою.

8. Чи сформувалися у Вас практичні навички до соціального супроводу патронатної сім'ї?

- 1) так, під час проходження практики;
- 2) так, на практичних та лекційних заняттях;
- 3) ні, лише теоретичні знання;

4) ні, я не маю поняття щодо роботи фахівця із здійснення соціального супроводу патронатної сім'ї.

9. Чи готові Ви, як фахівець із соціальної роботи, в подальшому надавати послугу соціального супроводу патронатної сім'ї?

- 1) Так.
- 2) Ні.

Дякуємо за співпрацю!

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Додаток I

Вибірковий освітній компонент «Соціальний супровід патронатної сім'ї»

1. Опис вибіркового освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота. 232 Соціальна робота. Соціальна робота. Соціальна педагогіка бакалавр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 4
		Семестр 8-ий
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 10 год.
ІНДЗ: немає		Форма контролю: залік

2. Інформація про викладача

ППР Рябова Дарина Вікторівна

3. Опис дисципліни

1. *Анотація курсу.* БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» спрямований на надання здобувачам освіти необхідних знань та навичок для ефективної роботи з патронатними сім'ями в умовах сучасного соціального середовища. Курс охоплює теоретичні засади та практичні аспекти соціального супроводу дітей та сімей, які перебувають під опікою або на вихованні в патронатних сім'ях, зокрема в умовах соціальних, економічних та правових викликів

2. *Пререквізити :* «Соціальна політика», «Система соціального захисту», «Правове регулювання соціального забезпечення», «Соціальний патронаж та консультування», «Попередження конфліктів в соціальній сфері», «Соціальна допомога різним категоріям населення», «Супервізія в соціальній сфері», «Соціальний супровід сім'ї».

3. *Мета, цілі, завдання БОК.* Мета БОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» полягає у формуванні в майбутніх фахівців із соціальної роботи базових знань, вмінь та навичок щодо реалізації та організації соціального супроводу патронатної сім'ї.

Цілі курсу:

- Надати студентам знання про соціальний супровід патронатних сімей, основи правового захисту дітей та сім'ї.
- Розвинути у студентів навички комунікації, ведення документації, кризового втручання та надання психологічної підтримки.
- Сформуванню у здобувачів освіти здатність ефективно працювати з патронатними сім'ями в умовах воєнного стану та інших кризових ситуацій.
- Ознайомити студентів з етичними, правовими та психологічними аспектами супроводу патронатних сімей.

Завданням курсу є розвиток у студентів компетентностей для здійснення соціальної роботи з патронатними сім'ями, уміння організовувати підтримку, консультування, навчання, а також оцінювати ефективність наданої допомоги та проводити моніторинг процесу соціального супроводу.

Soft skills: вміння налагоджувати міжособистісні контакти; вміння працювати в команді; креативність; вміння прогнозувати, гнучкість, швидка адаптація до змін та ін.

4. Структура вибіркового освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Сам. Роб.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль. Основні засади соціального супроводу патронатної сім'ї						
Тема 1. Вступ до соціального супроводу патронатної сім'ї Поняття та значення патронатної сім'ї в системі соціальної роботи. Законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність патронатних сімей. Роль соціальних працівників у супроводі патронатних сімей.	20	2	2	2	14	ПР/УО/10
Тема 2. Правові аспекти соціального супроводу патронатних сімей Права дітей та батьків у патронатних сім'ях. Законодавство України щодо соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Роль соціального працівника у правовому супроводі	22	2	2	2	16	ПР/УО/10
Тема 3. Психологічні аспекти роботи з патронатними сім'ями Психологічні потреби дітей, що перебувають під патронатом. Методи психологічної підтримки та адаптації дітей у нових умовах. Психологічні бар'єри та стратегії їх подолання	22	2	2	2	16	ПР/УО/10

Тема 4. Технології соціального супроводу в патронатній сім'ї Основні етапи соціального супроводу: від планування до моніторингу. Індивідуальні плани супроводу дітей та сімей. Методи оцінки результативності соціального супроводу	23	2	4	1	16	ПР/УО/20
Тема 5. Кризи в патронатних сім'ях та методи кризового втручання Визначення кризових ситуацій у патронатних сім'ях. Стратегії кризового втручання та надання екстреної допомоги. Співпраця з іншими соціальними інститутами в умовах криз.	21		4	1	16	ПР/УО/20
Тема 6. Співпраця соціальних служб та інших установ в процесі супроводу патронатних сімей Роль органів місцевого самоврядування та інших державних установ у соціальному супроводі. Створення партнерських відносин з освітніми, медичними, правозахисними та іншими організаціями. Координація з правоохоронними органами у випадках правопорушень.	21		4	1	16	ПР/УО/20
Тема 7. Етика соціальної роботи в патронатних сім'ях Етичні норми соціальної роботи з сім'ями. Професійна поведінка соціального працівника. Конфіденційність та межі професійних відносин.	21	2	2	1	16	ПР/УО/10
Види підсумкових робіт						Бал
Контрольна робота						30
Всього годин / Балів	150	10	20	10	110	100

Методи та форми контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, РМГ – робота в малих групах, ПР – презентація, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Тема	Кількість годин
Змістовий модуль 1. Основні засади соціального супроводу		
1.	Вступ до соціального супроводу патронатної сім'ї	14
2.	Правові аспекти соціального супроводу патронатних сімей	16
3.	Психологічні аспекти роботи з патронатними сім'ями	16
4.	Технології соціального супроводу в патронатній сім'ї	16
5.	Кризи в патронатних сім'ях та методи кризового втручання	16
6.	Співпраця соціальних служб та інших установ в процесі	16
7.	Етика соціальної роботи в патронатних сім'ях	16
	Всього	110

6. Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти ВОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового модульного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки». Завдання поточного контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Формою контролю вивчення ВОК «Соціальний супровід патронатної сім'ї» є **залік**. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента – 100 балів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, робота в малих групах, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях та дебатах, експрес-контроль, перевірка результатів виконання різноманітних індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у таблиці 2 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, 100.

За рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференції, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт і досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які визначені силабусом ВОК (оцінювання за шкалою від 0 до 100).

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), він має право відпрацювати пропущені заняття на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи.

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

V. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є залік, що полягає в оцінці знань здобувачів освіти під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силябусом освітнього компонента в діапазоні від 0 до 100 балів. Мінімальна позитивна кількість балів – 60.

Здобувач освіти може додатково скласти на консультаціях із викладачем ті теми, які він пропустив протягом семестру (з поважних причин), таким чином покращивши свій результат рівно на ту суму балів, яку було виділено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти набрав менше ніж 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку, як правило, – 100. На ліквідацію академічної заборгованості (складання заліку) виносяться тестові завдання та практичні вправи, які складаються відповідно до питань, винесених на залік.

Орієнтовні питання до заліку

1. Поясніть, що таке патронатна сім'я та яка її роль у системі соціального захисту дітей в Україні?
2. Які основні законодавчі акти регулюють діяльність патронатних сімей в Україні? Охарактеризуйте їхній вплив на організацію соціального супроводу.
3. Опишіть етапи соціального супроводу дитини в патронатній сім'ї. Які ключові завдання стоять перед соціальним працівником на кожному етапі?
4. Що таке індивідуальний план соціального супроводу? Які елементи повинні бути обов'язково включені в цей документ при супроводі патронатної сім'ї?
5. Назвіть основні психологічні аспекти роботи з дітьми в патронатних сім'ях. Які методи психологічної підтримки можуть бути застосовані?
6. Які особливості соціального супроводу патронатних сімей в умовах воєнного стану? Які проблеми та виклики виникають у цьому контексті?
7. Опишіть етичні норми соціальної роботи в патронатних сім'ях. Які етичні питання можуть виникнути в роботі соціального працівника?
8. Як організовувати кризове втручання в патронатній сім'ї? Які стратегії допомоги можуть бути застосовані у випадку екстрених ситуацій?
9. Як здійснюється моніторинг ефективності соціального супроводу патронатних сімей? Які критерії успішності існують у цій сфері?
10. Які методи документації використовуються у процесі соціального супроводу патронатних сімей? Наведіть приклади основних документів, які заповнюються соціальними працівниками.
11. Опишіть роль соціального працівника в процесі відновлення функцій сім'ї в патронаті. Яким чином соціальний працівник допомагає відновити або зміцнити сімейні стосунки?
12. Які проблеми можуть виникнути у патронатних сім'ях, що пов'язані з правами та обов'язками батьків? Як соціальний працівник може допомогти вирішити ці проблеми?
13. Поясніть, які організації та інституції мають взаємодіяти з соціальним працівником при здійсненні соціального супроводу патронатних сімей. Яким чином відбувається співпраця між цими структурами?
14. Розкажіть про принципи роботи соціального працівника з патронатними сім'ями. Які є ключові принципи, що регулюють цю діяльність?
15. Які навички та компетенції є необхідними для ефективного соціального супроводу патронатних сімей? Як їх можна розвивати під час навчання та практичної роботи?

16. Що таке соціальна реабілітація в контексті патронатних сімей? Які методи реабілітації можна застосовувати до дітей, що перебувають у патронаті?

17. Які ризики існують для дітей та сімей під час соціального супроводу патронатних сімей? Як соціальний працівник може мінімізувати ці ризики?

18. Охарактеризуйте методи оцінки потреб патронатних сімей і дітей, які перебувають під патронатом. Як визначити, яку допомогу слід надати в конкретному випадку?

19. Поясніть, як соціальний супровід патронатних сімей може впливати на підвищення рівня соціальної адаптації дітей та їх інтеграцію в суспільство?

20. Як здійснюється підтримка патронатних сімей у разі, якщо виникають конфлікти або труднощі в процесі адаптації дитини? Які заходи можуть бути прийняті для мінімізації таких ситуацій?

8. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

10 балів - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки за умови особистого представлення виконаного завдання на практичному занятті.

5 балів - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом за відповідною темою, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, в т.ч. самостійної роботи, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

1 бал - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу за відповідною темою, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень та понять. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.

0 балів - Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом за відповідною темою та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, однак присутній на практичному занятті та бере участь в інтерактивній взаємодії. За умови малокомплектної групи кількість аудиторних годин зменшується вдвічі, а максимальна кількість балів під час поточного оцінювання відповідно до тем збільшується вдвічі.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є залік

Оцінки в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 - 81	
67 -74	
60 - 66	
1 – 59	Не зараховано (необхідне перескладання)

8. Рекомендована література

53. Бичук І. О. Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (з досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальний супровід»). *Ввічливість. Humanities*. 2021. № 4. С. 3-9.
54. Грабовська Г., Хомусько Є. Патронат як одна з альтернативних форм сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 90-94.
55. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893_2021-%D0%BF#Text
56. Досягнення проєкту «Роль для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» /Національна соціальна сервісна служба України. URL : <https://nssu.gov.ua/news/dosiagnennia-proiektu-roli-na-dlia-kozhnoi-dytyny-rozvytok-simeinoho-patronatu>
57. Івженко І., Голубенко Т., Дичко О. Підготовка фахівців соціальної роботи (соціальних працівників) в Україні в умовах воєнного стану. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 6 (12). С. 388-400.
58. Каленцова Д.О., Чернишова В.Ю. Право дитини на сім'ю: юридичні аспекти усиновлення, опіки та патронату в Україні. *Київський юридичний журнал*. 2025. Вип. 7. С. 29-35.
59. Кметик Х.В. Патронат над дітьми як альтернативна форма влаштування дитини. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір* : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 лютого 2023 р. / Національний авіаційний університет. Київ, 2023. С. 465-468.
60. Кравчик М.Б. Особливості патронату в законодавстві України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). № 5. С. 25-30.
61. Паращук Л. Г., Сендецька І. В. Цивілістична природа договору про патронат над дитиною: застосування європейського досвіду в Україні. 2022. С. 50-53.
62. Партнерство «Кожній дитині». URL: <https://www.p4ec.org.ua/>
63. Патронатна сім'я: як та хто може створити (частина 1). URL: <https://childrights.org.ua/news/patronatna-simya-yak-ta-hto-mozhe-stvoryty-chastyna-1/>

64. Петрочко Ж. Інновації соціальної роботи щодо забезпечення права дитини на сім'ю: супровід сімей із чат-боту «Дитина не сама». *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № (3). С. 62–69.
65. Петрочко Ж., Дем'янцева А. Змістово-технологічне забезпечення соціальної роботи з дитиною, влаштованою в сім'ю патронатного вихователя. *Social work and education*. 2020. Т. 7. № 2. С. 186-200.
66. Плахотнюк А.В., Аргат Я.П. Історія розвитку патронату над дітьми в Україні. *Актуальні питання розвитку аграрного та земельного права: національний і міжнародний вимір: матеріали Всеукр. науково-практ. конф. здобувачів вищ. освіти, м. Біла Церква, 19 трав. 2022 р. Біла Церква, 2022. С. 48-50.*
67. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання послуги патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 633. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/633-2024-п#Text>
68. Про внесення змін до Порядку створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.05.2022 № 581. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/581-2022-%D0%BF#Text>
69. Про затвердження Програми підготовки патронатних вихователів: Наказ Міністерства соціальної політики України від 19.08.2017 р. №1349. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FN034905>
70. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
71. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
72. Протас О.Л. Соціальний супровід сім'ї у діяльності центрів соціальних служб. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2 (49). С. 2000-2010.
73. Самілик Л.О., Кондратюк В.В. Патронат над дітьми як форма забезпечення сімейного виховання. *Ірпінський юридичний часопис*. 2025. № 1(18). С. 138-148.
74. Сердечна І. Л. Патронат над дітьми: деякі питання. *Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу: зб. тез доп. Всеукр. наук. конф., м. Хмельницький, 17 квіт. 2021 р. Хмельницький, 2021. С. 180–183.*
75. Тюріна Т., Кінаш О. Стан та перспективи розвитку сімейних форм опіки в сучасній Україні. *Social Work and Education*. 2022. Вип. 9 (4). С. 500-507.
76. Фінагеева І.О. Патронат як форма опіки та піклування над дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип.90. Частина 2. С. 217-222.
77. Фуштей Л. Історія становлення патронатних відносин в Україні. *Освітній простір України: науковий журнал ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. 2015. С. 19-20.